

Udflugtsguide

til Skånes naturreservater

Länsstyrelsen
Skåne

Titel: Udflugtsguide til Skånes naturreservater

Utgiven av: Länsstyrelsen i Skåne län

Beställningsadress: Länsstyrelsen i Skåne län
Miljöavdelningen
205 15 Malmö
Tel 010-224 10 00
skane@lansstyrelsen.se

Copyright: Länsstyrelsen i Skåne län

Text: Maria Sandell

Layout: Maria Sandell och Fredrik Collijn

Foto: Anders Hallengren (s. 83, 93, 101), Björn Olsson (s. 7, 30), Britta Johansson (s. 11), Carina Zätterström (s. 37), Gunilla Davidsson Lundh (s. 50, 51, 96 (hö), 97), Hans Cronert/Skånska bilder (s. 24, 65, 70, 84, 111, 113), Helena Bager (s. 44), Henrik Malmqvist/Skånska bilder (s. 29, 80, 115), Ida Lundqvist (s. 102), Johan Wagnström (s. 103), Johanna Ragnarsson (s. 82 (vä)), Jonas Gustafsson (s. 76), Kenneth Eriksson/Skånska bilder (s. 66, 92), Kerstin Söderlind (s. 21, 64), Magnus Berglund (s. 86, 87), Maria Sandell (s. 3, 6, 8, 10, 13, 15, 16, 17, 31, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 52, 55, 63, 72, 73, 88, 89, 96 (hö), 99, 105, 109), Mayra Caldiz (s. 54), Mikael Arinder/Skånska bilder (s. 12, 35, 56, 95, 104, 107, 108, 112, 116), Mona Persson (s. 68, 69, 71, 78), Nils Carlsson (s. 74), Per Blomberg/Skånska bilder (s. 26, 27, 40, 41, 58, 82 (vä), 100), Per Levenskog (s. 18), Per-Magnus Åhren (s. 20, 22, 23, 30, 48, 53, 57, 62, 94), Per Nyström (s. 32, 33, 106), Peter Johnsen/Skånska bilder (s. 2, 19, 76)

Tryck: Elanders AB

ISBN: 978-91-87423-26-0

Länsstyrelsen
Skåne

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Forord

Det smukke Skåne har et varieret landskab at byde på. Kyster i tre verdenshjørner. Bølgende rapsmarker. Dybe skove. Stejle klippeskrænter. Vidstrakte sletter. Strandenge fyldt med fugleliv.

I Skåne er der også dyre- og plantearter, som er enestående for Sverige. Her er både den største artsrigdom og flest truede arter. Det er derfor vigtigt at beskytte den biologiske mangfoldighed, der er i Skåne.

Skåne er Sveriges tættest befolkede len bortset fra Stockholm. Og befolkningsantallet stiger. Det vil føre til et kraftigt pres på naturen i visse dele af Skåne. Det er den anden grund til, at det er vigtigt, at vi værner om den enestående natur, der er i Skåne. Ud over at beskytte den biologiske mangfoldighed er det også vigtigt at bevare den smukke natur for fremtidige generationer. Naturen giver livskvalitet. Og det er blandt andet takket være naturreservater, at den smukke natur bliver bevaret for fremtidige generationer. I Skåne er der mange naturreservater – over 250

- Ved Bjärekyten i nordvest kan man finde stejle klippeskrænter og fængslende naturscenarier.
- En af Sveriges vigtigste rasteplasser for mange trækfuglearter finder du på Flommen i sydvest.
- Dunderbäcken i nordøst har frodige løvskove og mange dyrearter at byde på.
- Ved Vitemölla i sydøst trives en masse usædvanlige sommerfugle, biller og andre insekter takket være sandområder og specielle planter.

Det her er blot fire eksempler på de områder af fredet natur i Skåne, som vi mener, er et besøg værd. De har alle noget særligt at vise. Denne bog er tænkt som en vigtig vejledning til den skånske natur

Hvilket naturreservat vælger du?

Malmö den 26 maj 2013

Margareta Pålsson
Landshövding

Inhold

Forord	2
Fredet natur i Skåne	6
Allemansrätten	10

Nordväst

1 Axeltorps skogar	12
2 Bjärekusten	14
3 Borgen	16
4 Grevie åsar	18
5 Gällabjer	20
6 Hallands Väderö	22
7 Herrevadskloster	24
8 Kullaberg	26
9 Hilleshögs dalar	28
10 Kulla Gunnarstorp	30
11 Möllehässle / Nabben	32
12 Svedberga kulle	34
13 Söderåsens nationalpark	36
14 Traneröds mosse	38
15 Vens backafall	40
16 Ängelholms strandskog	42

Sydväst

17 Dalby Söderskog nationalpark	44
18 Eksholm	46
19 Flommen	48
20 Hunneröds mosse	50
21 Häckeberga med Risen	52
22 Hästhagen	54
23 Klingavälsån	56
24 Knivsåsen	58
25 Rövarekulan	60
26 Salsviken	62

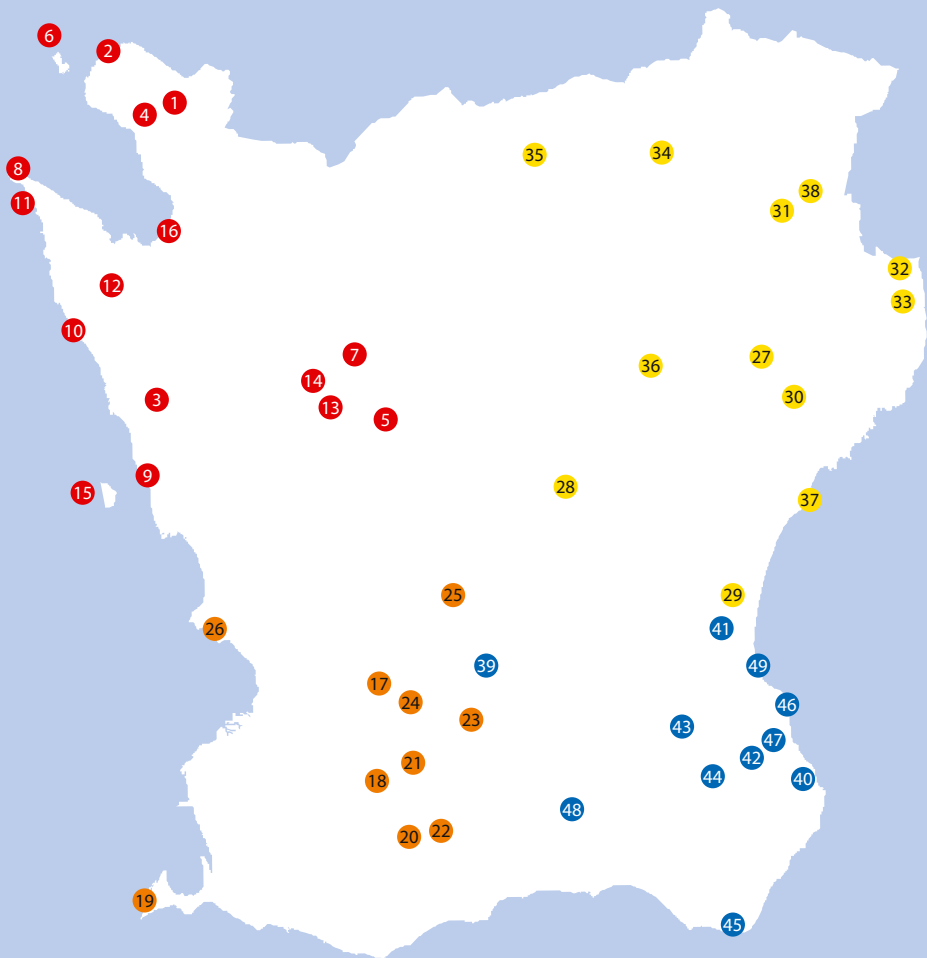
Nordost

27 Balsberget	64
28 Boarps hed	66
29 Dunderbäcken	68
30 Fjälkinge backe	70
31 Kullaskogen	72
32 Ljungryda-Östafors	74
33 Näsums bokskogar	76
34 Osby skansar	78
35 Ubbalt	80
36 Åraslövs mosse	82
37 Äspet	84
38 Örnans	86

Sydost

39 Borstbäcken	88
40 Bäckhälladal	90
41 Drakamöllan	92
42 Gyllebo	94
43 Kronovall	96
44 Listarum	98
45 Sandhammaren	100
46 Stenshuvuds nationalpark	102
47 Sträntemölla	104
48 Svartskylle	106
49 Vitemölla	108

Alla Skånes naturreservater	110
-----------------------------------	-----

Freded natur i Skåne

Skånes enestående natur

Det skånske landskab adskiller sig markant fra resten af Sverige med naturmiljøer og arter, der ikke findes i resten af landet. Her mødes Europas arter fra nord og syd, øst og vest. Gennem Skåne løber den geologiske grænse mellem urfjeldsområdet i nord med næringsfattige jorde og de mere næringsrige jorde i Mellemeuropa.

Her går også den biologiske grænse mellem den boreale region, der blandt andet omfatter grantræets naturlige udbredelsesområde, og den kontinentale region med sine løvskove. Også fra vest til øst kan man opleve en grænse mellem den såkaldte atlantiske regions naturtyper i nordvest og det østlige Skånes sandmarker. I havet er der stor variation af arter og levesteder langs den saltvandsforskelle, der gradvist sker fra det salte vand i Kattegat til Østersøens brakvand.

Mange arter har sin allernordligste udbredelse i Skåne og findes derfor ikke andre steder i Sverige. Det er også grunden til, at Skåne er det len i Sverige, der har det største antal udryddelsestruede plante- og dyrearter, og hvor der er flest uddøde arter. Skåne har et særligt ansvar for at beskytte og bevare din biologiske mangfoldighed af arter og naturtyper.

Også set i et internationalt perspektiv har mange skånske naturtyper og arter en høj beskyttelsesværdi, fordi tilsvarende miljøer helt eller delvist er forsvundet fra det europæiske kontinent. Visse naturmiljøer, der må betragtes som relativt normale set i et skånsk perspektiv, er ud fra en europæisk og international synvinkel yderst værdifulde og har stor beskyttelsesværdi.

Hvorfor har vi naturreservater?

I dag er behovet for at beskytte værdifulde naturområder og arter for fremtiden større, end det nogensinde har været før i menneskets historie. Nutidens intensive udnyttelse af jorden og skoven gør, at dyr og planter får sværere og sværere ved at trives i det skånske landskab. Den øgede befolkningstilvækst betyder, at forskellige interesser kæmper om den tilgængelige jord, og på sigt er der risiko for, at store dele af Skånes naturområder vil forsvinde. Et stort antal arter truer med at forlade Sverige, fordi deres levesteder går tabt.

Samfundet har flere måder til at bevare beskyttelsesværdige miljøer for fremtiden på, og naturreservater er den allermest udbredte form. Naturreservater opretter man for på lang sigt at bevare og udvikle naturmiljøer, der har stor værdi for dyr og planter. Adgang til et rigt friluftsliv er et andet formål.

Det er Lensstyrelsen, der opretter de fleste naturreservater, men også kommunerne har en

sådan mulighed. Naturreservater kan oprettes både på offentligt ejet jord og på privatejet jord. Sædvanligvis udbetales der erstatning til jordejeren, eftersom naturbeskyttelsen kan medføre indskrænkninger i brugsretten.

Hvordan oprettes et naturreservat?

Naturreservater oprettes med støtte i miljøloven, og i denne lov angives følgende grunde til at oprette et naturreservat:

- bevare biologisk mangfoldighed
- frede og bevare værdifulde naturmiljøer
- tilgodese behovet for områder til friluftsliv
- frede, genoprette eller nyskabe værdifulde naturmiljøer
- frede, genoprette eller nyskabe værdifulde naturmiljøer for truede arter

Andre måder at beskytte naturen på **Nationalparker**

Der er i dag 29 nationalparker i Sverige; de beskytter og bevarer ofte større sammenhængende områder af en vis naturtype. De skal repræsentere forskellige landskabstyper i Sverige. Staten ejer altid al jorden i en nationalpark. Her i Skåne har vi tre nationalparker: Söderåsen, Stenshuvud og Dalby Söderskog.

Natura 2000

Natura 2000 omfatter værdifulde naturområder med arter og naturtyper, der er særligt beskyttelsesværdige set i et europæisk perspektiv. Mange af Natura 2000-områderne er fredede som nationalparker eller naturreservater.

Naturmindesmærker

Naturmindesmærker beskytter specielle naturgenstande. Det kan være et kæmpetræ, alléer eller vandreblokke. I Skåne er der 51 naturmindesmærker, især gamle træer.

Ramsar

Værdifulde vådområder bliver fredet via en international konvention (The Ramsar Convention on Wetlands). Skåne har flere Ramsar-områder, bl.a. Klingavälså med Vombs enge.

Biosfæreområder

Biosfæreområder handler om naturpleje og bæredygtig udvikling på en ny måde. Mennesker skal kunne bo og udvikle sig i områderne, samtidigt med at samfundet kan afprøve ny viden og praksis, hvad angår at håndtere forholdet mellem mennesker og natur på en bæredygtig måde – at både bruge og bevare. Kristianstad Vattenrike er et af Sveriges fem biosfæreområder.

Det er ikke nok bare at beskytte naturen

Vi hører ofte om, at uberørte naturmiljøer bliver mere og mere sjældne og har behov for beskyttelse. Men beskyttelsesværdig natur findes også i vores kulturlandskab. Her i Skåne er en stor del af den biologiske mangfoldighed stærkt knyttet til det gamle kulturlandskab.

Mennesker har været med til at forme landskabet i tusindvis af år. Tyndt bevoksede skove, hvor dyrene engang græssede, beskårede træer, enge til høhøst, lyngheder, brakmarksbrug og græsmarker – i disse miljøer har mange arter fundet sit levested. I dag ser menneskenes udnyttelse af landskabet helt anderledes ud. Beskyttelse af naturen indebærer derfor, at vi ikke bare skal beskytte værdifulde områder for fremtiden, men at vi også skal passe på de skånske naturreservater, så de livsvigtige miljøer ikke forsvinder. I visse tilfælde skal vi endda udvikle og genskabe naturmiljøer.

Naturreservater – en ressource for mennesker

Naturreservater er ikke blot til for dyr og planters skyld. At fremme friluftslivet har været en af grundene til at danne naturreservater, og ikke mindst i nærheden af bebyggede områder kan der være tungtvejende grunde til at lave et reservat.

Naturen er vigtig for os mennesker. Utallige studier har vist, at vi bliver positivt påvirket af at opholde os i naturen. Det er en inspirationskilde og et sted, hvor vi kan hente kræfter fra. Skånes naturreservater er lige så meget til for os mennesker som for dyr og planter.

I dag handler det ikke længere kun om "friluftsliv" i betydningen vandring med telt

og stormkøkken i vildmarken. Meditation i naturen, mountainbike eller geocaching er nye måder at opleve naturen på. Ridning, fuglekigning eller svampeplukning er andre aktiviteter. Men mange vil bare gerne nyde naturen ved at være til stede i den – på et picnictæppe – uden specialudstyr eller forberedelse.

Det er op til dig, hvordan du gerne vil opleve vores naturreservater – bare du holder dig til de regler, der gælder i reservatet. Du kan nyde helheden og stilheden uden at bryde dig om naturens enkle dele i form af arter og naturtyper. Eller tag en lup med for at kigge nærmere på blomster, insekter, lav og mos. Alene eller sammen med nogen, korte besøg eller overnatninger.

Skånes naturreservater
er til for dig
hele året rundt

Värna Vårda Visa

Värna Vårda Visa er et program, som hentyder til en bedre forvaltning og udnyttelse af naturfredede områder. Det fungerer som en vejledning til arbejdet med at passe på vores naturreservater og andre fredede områder.

Lensstyrelsen i Skåne har udarbejdet et regionalt program for perioden 2012-2021. Du finder programmet på Lensstyrelsens hjemmeside.

Hvert reservat præsenteres ved en overordnet tekst.

Kortet viser naturreservatet og dets parkeringsmuligheder samt nærmeste samfund

Fakta-feltet indeholder fakta om reservatet. Her finder du også GPS-koordinater til reservatets parkering.

SEVÆRDIGT
I hvert reservat har vi udvalgt nogle specielle seværdigheder. Det kan være en art, men også noget andet, som man ikke bør gå glip af.

SJÆLDENT
En sjælden og speciel art, som man kan finde i dette naturreservat.

Her får du en vejbeskrivelse til naturreservatet. Du får også det nærmeste stoppested at vide.

Nationalparker, naturreservater og et kulturresevat

I denne bog præsenterer vi et udvalg af de områder af fredet natur, der findes i Skåne. Det er bare et udpluk af de naturreservater, som du kan besøge.

Udvalget afspejler de forskellige miljøer, som Skåne rummer, og vi har også forsøgt at fordele dem jævnt ud over Skåne. I slutningen af bogen findes der en liste over de øvrige naturreservater i Skåne.

I de fleste naturreservater finder du skilte med detaljerede kort og mere information om naturen.

Du kan også finde mere information og kort på vores hjemmeside eller ved at kontakte Lenssstyrelsen Skåne på tlf. 040/25 20 00.

www.lansstyrelsen.se/skane/naturreservat

Tag vare på naturens gæstfrihed

Alle er velkommen i naturen

Allemandsretten er en enestående mulighed for, at vi alle kan bevæge os frit i naturen. Men vi må også at tage ansvar for naturen og dyrelivet og tage hensyn til jordejere og andre besøgende.

I nationalparker og naturreservater gælder der tit særlige regler, som begrænser allemandsretten. Måske må du ikke slå telt op i reservatet eller lave bål. Mange naturreservatet

forlanger også, at din hund er i snor. I hvert område er der informationsskilte, hvor du kan læse om, hvad der gælder for netop lige dette naturreservat.

På Lænsstyrelsens hjemmeside er der også information om regler i alle naturreservater.

Vandre, cykle og ride

Du må vandre næsten overalt i naturen. Du må gå ind på indhegnede græsmarker og kravle over hegn, bare du ikke beskadiger hegn eller skræmmer kreaturerne. Luk altid låger efter dig, så dyrene ikke slipper løs. Private veje kan være forbudt for motorkøretøjer, men du må altid gå, cykle eller ride på vejen, hvis du viser hensyn og ikke beskadiger den.

Man må ride frit i naturen, men er der risiko for at skade jorden, bør man vælge vejene. Vi skal finde ud af det sammen på veje og stier, så det drejer sig om at være opmærksom, hvis man cykler eller rider. Allemandsretten gælder ikke på markområder eller i plantager.

Samle bær og svampe og plukke blomster

Du må frit plukke blomster og samle bær og svampe, men visse svampe og blomster er fredede. Dem må man ikke plukke. Der kan også gælde særlige regler i nationalparker og naturreservater. Du må ikke fælde træer eller hugge grene af. Du må heller ikke grave planter op.

Bål og telte

Du må godt lave bål i naturen, men det er vigtigt at vælge et sted, hvor der ikke er risiko, for at ilden spreder sig eller forstyrrer vegeta-

tionen. I mange naturreservater må du kun lave bål på grillpladser. Tjek altid, hvordan reglerne er i det reservat, du besøger. Du må kun samle løst liggende grene, ikke fælde et træ eller hugge grene af.

Du må slå telt op i nogle enkelte døgn i naturen uden at spørge jordejeren. Men sørg for at vælge et sted, der ikke forstyrrer eller skader naturen. Flere naturreservater har opsat sheltere, hvor du kan overnatte.

Hunde i naturen

Fra 1. marts til 20. august skal du holde din hund under meget stor opsyn. Det betyder i de fleste tilfælde, at du skal holde hunden i snor. Også på andre tider af året, skal du sørge for, at din hund ikke jager vildtet. I de fleste naturreservater er der pålagt brug af snor. Det er for at beskytte de vilde dyr, men det betyder også, at andre mennesker har mulighed for at opleve naturen uden risiko for at møde løse hunde.

Vi er nødt til at have køer, heste og får på vores græsmarker, for uden græsning gror markerne til. Heste og køer er normalt fredelige, men nogen garanti er der aldrig. Hvis du har en hund med dig, så undgå at komme for tæt på dyrene. Græssende dyr kan reagere aggressivt mod hunde. Nogle gange er det bedre bare at gå rundt om græsmarken end at udfordre skæbnen.

1 Axelstorps skogar

Naturreseptatet Axelstorps skove ligger på Hallandsåsens nordvestlige skråning, kun to kilometer fra Båstad. En vandresti, der begynder i Båstad, fører dig gennem et landskab, der bærer præg af det landbrug, der har fundet sted her siden bronzealderen. På den stejle skrænt ned mod Sinarpsdalen fosser vandet gennem uberørte skove og stejle kløfter.

Vandstær

Et urgammelt kulturlandskab

På Hallandsåsen er der levn fra menneskers arbejde med jorden fra bronzealderen til i dag. I reservatets østlige områder kan man se spor af fortidens dyrkning i form af stengravhøje og opbyggede terrasser, hvor der engang var små opdyrkede områder. Området omkring Axelstorp var helt frem til begyndelsen af 1900-tallet en del af det åbne agerbrugslandskab med opdyrkede jorde og enge.

Datidens agerbrugslandskab var ofte et varieret landskab som en mosaik af træer, buske og græsmarker. I engene voksede der træer og buske, og skovene var fyldt med lysninger, hvor kreaturerne græssede. I dag

kan vi inde i den opvoksede skov finde store egetræer, der engang bredte sine grene ud over græsmarker. Kun de områder, der en gang var opdyrket, er stadig i dag åbne og anvendes nu til agerbrug og græsmarker. Kløfterne har altid været beklædt med skov, fordi de har været svære at udnytte som agerjord.

Rent og klart vand

I den bugtende Axeltorpsbäcken lever ørreder godt af nat- og slørvingelarver. Også den gule vipstjert og strømtæren sætter pris på den rige forekomst af larver, og er du heldig, kan du se en af dem siddende på en sten i vandet.

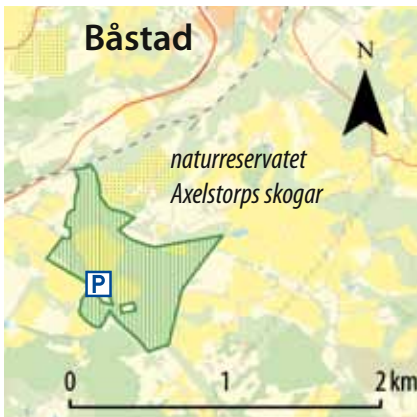

Skoven er fuld af fugle

Fuglelivet i Axelstorps skove er rigt og spændende. I den varierende skov yngler der mange forskellige arter, og er du her for at holde udkig og lytte en dag først på sommeren, kan du komme til at opleve bl.a. flagspætter, træløbere og blågrå, vild skovdue.

En skovoplevelse tæt på bebygget område

En vandring langs Axelstorpslingen, som starter i Båstad, giver både natur- og kulturoplevelser. Her er der mange spor af menneskers tilstedeværelse i landskabet. Du kan finde mange rester af vandmøller og opdæmninger fra dengang bækkens vand blev udnyttet til møller

Om reservatet

- Oprettet 2004.
- 55,3 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Bækkens fugle, vandstær og gul vipstjert

Sjældent *Odontocercus albicorne*, en sjælden vårflue

WSG 84 lat 56.4012, long 12.8364

For den besøgende

Afmærkede stier.

Vejbeskrivelse

Reservatet ligger to kilometer syd for Båstad. Parkeringspladsen ligger ved Axelstorpsgården. Man kan også komme til reservatet via gang- og cykelstier fra Båstad. Natur- og kulturstien *Axelstorpsleden* går gennem reservatet.

Bjäre-kusten

Bjäre-kustens naturreservater strækker sig rundt om det meste af Bjärehalvøens kyst. De beskytter Bjäres enestående natur og dyreliv, både på land og i havet. I nord rejser grundfeld som Hovs Hallar og Knösen sig stejlt ud mod havet. Den sydlige kyst er fladere, og her breder sig store småstensstrande og fældmarker. På mere rolige steder har vandet dannet strande med blødt sand. Bjäre-kysten har naturoplevelser til mange dages opdagelsesture.

Gamle beboede områder

Bjärehalvøen tilhører et af Sveriges ældst beboede områder. Mennesker har brugt markerne til græsning i umindelige tider. Gamle fortidslevn vidner om, at mennesker har udnyttet jorden her siden jernalderen. Dagshög i den sydvestlige del af reservatet er den største af de 700 tørvebyggede jordhøje fra ældre bronzealder (1 800 år f.Kr.), som man kan finde på Bjärehalvøen.

Grundlaget for, hvordan jorden blev brugt, blev lagt på denne tid og kom til at bestå, indtil landsbyerne forandrede sig i 1800-tallet. De vidstrakte marker ved kysten var landsbyernes fælles græsmarker. Her samlede man også tang, der blev brugt som gødning på de opdyrkede marker. De fugtigere marker blev brugt som enge til høhøst til dyrenes vinterfoder. Hele Bjärehalvøen var i 1700-tallet et træløst landskab.

Havet er rigt på liv

Bjärehalvøen ligger i overgangszonen mellem Nordsøen og Østersøen. Det har et havmiljø med meget stor biologisk mangfoldighed. Her skaber strømme og vinde store variationer i saltindholdet, og på havbunden findes afvekslende miljøer med sand, grus og sten. Ålegræsområder uden for Ängelbäcksstrand og muslingbankerne ved Grytskären er vigtige miljøer for fisk. Havfugle, sæler og marsvin søger hertil for at lede efter føde.

Hovs haller

Længst ude på Bjärehalvøen ligger det dramatiske landskab omkring Hovs Haller. Her er der skiftevis småstensområder og stejle klipper. Det kan være lidt besværligt at komme ned til stranden, men når man er kommet derned, kan man tilbringe lang tid med at udforske de grottelignende bjergformationer, fritstående bjergrester og stranden. På rigtigt stormfyldte dage kryber fuglekiggere sammen blandt klipperne og venter på, at vindene skal blæse sjældne havfugle ind fra Atlanterhavet.

Kystens flora og fauna

På de græsfyldte strandenge kan man finde både ynglende vadefugle og småfugle som stenpikker og irisk. Truede frøarter som stor vandsalamander og strandtudse lever i vådområder omkring kysten. Der findes en lille isoleret population af strandtudser i den sydvestlige del. Floraen har sjældenheder som søpryd, liden skjolddrager og strandmandstro. De to sidste er fredede.

Mange steder at besøge

Bjäre-kystens naturreservat er opdelt i to delområder og dækker næsten hele kyststrækningen fra Båstad i nord til Vejbystrand i syd. Langs den sydlige kyststrækning er der badevenlige sandstrande. Fra Torekov er man i gåafstand til reservatet. Skåneleden går gennem hele reservatet.

Om reservatet

560 ha

Oprettet 1971, udvidet 1976

Seværdigt Hovs hallar

Sjældent Liden skjolddrager, strandmandstro

WSG 84 lat 56,4012, long 12.8364

For den besøgende

Skåneleden går gennem store dele af reservatet. Toiletter findes ved flere af parkeringspladserne langs kysten

Vejbeskrivelse

Der er flere parkeringspladser langs kysten, hvorfra man kan komme hen til reservaterne. Fra Torekov er man i gåafstand til reservatet. Ved parkeringspladsen ved Hovs Hallar findes en café.

📍 Borgen

Tag toget ud i den skånske jungle. Fra Vallåkra station kan man vandre ind i en skjult dal fuld af plantevækster og fuglesang. I kløftens sandsten og lerskifer finder man forstenede fodaftryk af dinosaurer, og på kløftens kant ligger resterne af en gammel fortidsborg.

En grøn oase

Naturreseptivet Borgen i kløften langs Råås snævre dal er et spændende udflugtsmål. Her kan man kombinere en vandring i den fredfyldte løvskov med et besøg på Wallåkra Stenkärlsfabrik. Den snævre dal var engang en del af det åbne græslandskab, men nu har skoven fået overtaget. På jorden finder man en frodig flora om foråret med gule og hvide anemoner, guldstjerner og lærkesporer. En speciel plante at lede efter er marktusindgylden, der blomster om højsommeren med

rosafarvede blomster i de gamle lergrave i den nordlige del af reservatet.

Et tætbebygget område i fugleperspektiv

Få steder i Skåne kan måle sig med Borgen, hvad angår antallet af ynglende fugle på et lille område. Her har man regnet ud, at der finde 150 ynglende par fugle pr. 10 hektar – et tætbebygget småfuglesamfund blandt buske og træer. Bogfinken er den mest udbredte art, og af de cirka 40 andre ynglende fuglearter kan nævnes nattergal, kernebidder og rosenfinke.

Dinosaurer og fortidsborge

Kløften er eroderet ud af sandsten og lerskifer. I 1700-tallet og 1800-tallet blev der brudt kul i dagbrud i kløftens skrænter. Som biprodukt hentede man ler, og Wallåkra Stenkærslfabrik blev anlagt i 1864. Selv i dag anvendes leret til produktion af stentøj.

Man har fundet rester af de væsener, der levede på stedet, da sandstenen og leret blev aflejret for 200 millioner år siden. Da man gravede ler i 1970'erne, fandt man en masse spor af den seks meter lange, planteædende dinosaur, Plateosaurus.

Fortidsborgen på bakken over for Råå har givet navn til naturreservatet. Borgen er fra jernalderen og fungerede som forsvarsanlæg

Om reservatet

- Oprettet 1959, udvidet 2001
- 30 ha
- Natura 2000-område

Seværdigt Fortidsborgen oven for bækkkløften

Sjældent Marktusindgylden

WGS 84 lat: 55.9708 long: 12.8514

For den besøgende

Fra Wallåkra Stenkærslfabrik går en sti for rullestole/barnevogne. Borde og bænke oppe ved fortidsborgen.

Vejbeskrivelse

Reservatet ligger i Helsingborgs kommune. Man kan parkere ved Wallåkra Stenkærslfabrik på den sydlige side af jernbanen i Vallåkra eller i reservatets nordlige del. Stoppested Vallåkra station.

4 Grevie åsar

Udsigten fra Grevie bakker, som stedet også kaldes, er storslået. Ved foden ligger Bjärehalvøens dyrkede landskab med Skäldervigen i baggrunden. Over vandet skimtes Kullaberg. Bakkelandskabet med sine bløde bakker indbyder til vandreture og picnic. Om foråret kan man nyde de tusindvis af kobjælder, som klæder den sydlige skråning i et lilla-prikket skrud.

Isens åse

De græsbeklædte rullestensåse ligger på rad og række langs Hallandsåsens sydvendte skråning. De blev skabt, da indlandsisen smeltede for 14 000 år siden. Rullestensåse består af grus, der blev aflejret i smeltevandsfloderne, da indlandsisen slap sit greb. Ind imellem lå der isbjerge i smeltevandflodens grus, og når de til sidst smeltede, dannede der sig fordybninger, de såkaldt dødishuller. Rullestensåsene er fyldt med sten og grus. Herfra blev der tidligere ofte hentet materiale til husbyggeri. Det siges, at

Grevie kirke blev bygget med sten fra Grevie bakker.

Lyngheder rige på urter

Åseryggene har aldrig været opdyrket, og dermed er de aldrig blevet gødet, hvilket skaber forudsætningerne for en rig flora. Lange tiders græsning på de tørre åserygge har skabt en lynghedevegetation, der på solsiden er fuld af blomster. Her finder man kattefod, timian, stenbræk og tjærenelike. Om foråret lyser bakkerne af Bjärehalvøens største område med kobjælder. På de mere skyggefyldte nordlige og nordvestlige skråninger er lyngheden fattigere. Her vokser blåbær, tyttebær og den hvidblomstrende lyngsnerre.

Reservatet indeholder også skovpartier med løvtræer og hasselbuske. Tinabäcken, der flyder i reservatets nordlige del, har fået sit navn efter, at den aldrig fryser til om vinteren.

Beboet i umindelige tider

Der har boet mennesker på Bjärehalvøen, lige siden isen trak sig tilbage, og området er fyldt med spor efter tidligere tiders mennesker. De ældste fortidslevn er nogle store gravhøje fra bronzealderen (for 3 500 år siden). Der er endnu flere gravsten og stensætninger fra jernalderen (for 1 500 år siden). Området er blevet brugt af mennesket, helt siden isen trak sig tilbage, og resultatet er blevet et åbent græslandskab.

Efterhånden er de flade dele i området blevet opdyrket, og kun åseryggene står tilbage som permanente græsområder. I 1900-tallet aftog græsningen, og løvtræer og enebærbuske begyndte at tage over. Da reservatet blev oprettet i 1962, blev der lavet omfattende

rydninger, og man indførte græsning i hele området. I dag er også flere agerjorde blevet inddraget som græsmarker. Du kan følge en blåmærket sti i reservatet. Den tre kilometer lette vandretur er en oplevelse for både natur- og kulturinteresserede.

Om reservatet

Oprettet i 1962

106 ha

Seværdigt Udsigten, kobjælder om foråret

WGS 84 lat 56.3823 long 12.7469

Vejbeskrivelse

Naturreservatet ligger i Båstad kommune og strækker sig mellem Grevie og Killebäckstorp sydvest for Grevie. Reservatet nås lettest ad landevejen via parkeringspladsen i sydvest ved vejen mellem Killebäckstorp og Ångelsbäck. Busstoppested Grevie.

5 Gällabjer

På de flyvende øgler og dinosaurers tid var det skånske landskab mere dramatisk. Over 150 vulkaner spyede lava og akse over sletterne. Gällabjer er en af de vulkaner, der længe har været udslukt, og som i dag er en grøn bakke i det dyrkede landskab uden for Röstånga. Tag en vandretur op på toppen af Gällabjer, nyd de dejlige bøgeskove, og led efter resterne af vulkanen.

Vulkanrester giver rig flora

Nord for Röstånga mellem Söderåsen og Hallandsåsen breder et sletteområde sig. Her hæver en smuk rund bakke sig over det flade landskab. Det er Gällabjer (eller Jällabjär), som rager cirka 50 meter op over omgivelserne. Bakken var oprindeligt en af de vulkaner, der var aktive for 100-150 millioner år siden. I dag ser man ikke meget til vulkanerne i det skånske landskab.

Det meste er smuldret bort. Men man kan stadigvæk finde rester af lavaen, der størkede inde i kraterets midte, da vulkanen blev udslukket. Den dannede den hårde og modstandsdygtige bjergart basalt. I naturreservatet, på bakkens østlige side, kan man finde sekskantede basaltsøjler.

Et afvekslende landskab

Naturen omkring Gällabjer er afvekslende med bøgeskov, ellesump, græsområder og fællede med enebærbuske. For hundred år siden var Gällabjer en del af et stort græslandskab, men i dag er den blødt afrundede bakke beklædt med bøg.

I lavmosen neden for bakken vokser der i dag fugtig elleskov. Bjerggrundens basalt gør, at næringsindholdet i jorden er højt. Om foråret er bøgeskoven på toppen fuld af gule anemoner, lærkesporer og desmerurter, mens græsområderne nedenfor er dækket af hvide anemoner.

Gennem naturreservatet går Skåneleden, og lidt øst for den sydlige parkeringsplads kan man slå lejr. Her findes der sheltere og bålpladser.

Om reservatet

- Oprettet i 1977
- 131 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Søjlebasalt

WSG 84

nordlige parkering lat 56.0095 long 13.3080

sydlige parkering lat 56.0008 long 13.3282

For den besøgende

Afmærkede stier, legeplads med bålplads ved den sydlige parkeringsplads, toilet ved den sydlige parkeringsplads.

Vejbeskrivelse

Gällabjer ligger ca. 2 km nordøst for Röstånga landsbyen i Svalövs kommune. Reservatet nås via vejen Röstånga – Anderstorp (sydlige parkering) eller via vejen Röstånga – Färingtofta (nordlige parkering).

6 Hallands Väderö

Hallands Väderö er det nordvestlige Skånes specielle skærgård. Her kan man kombinere sol og strand med store naturoplevelser. Småstensstrande og blomstrende slåenbuske, grønne skove og små klippeøer med sæler. Det er et eventyr at tage båden over til en af Skånes største naturreservater.

Øen er ikke stor, cirka tre kilometer fra syd til nord, men den har meget at byde på. Her er der løvskove med gamle træer med grove stammer, dunkel ellesump og små vandløb. Tørre enge, hvor engelskgræs blomstrer i tætte grupper, er blandet med områder med tætte enebærbuske og sand- og klippestrande. Den store mangfoldighed sammen med en lang tradition for løvskov og naturlige græsområder har skabt forudsætningerne for et meget rigt plante- og dyreliv.

De største naturværdier findes i skoven

Øens største naturværdi findes i de træbevoksede dele af øen. Her lever en lang række truede eller sjældne arter, først og fremmest biller og laver. Fælles for dem er, at de er

afhængige af meget gamle, grove løvtræer og dødt ved. Naturgræsområderne på øen er værdifulde, i og med at de er blevet bevaret gennem græsning i umindelige tider og bærer stærkt præg heraf.

Kystfugle og sæler

Hallands Väderö er et af lenets største naturreservater, som foruden hovedøen også omfatter det lave vand, øerne og skærene rundt om dem. Nogle kystafsnit og skær er forbeholdt dyrelivet. Her yngler havfugle som edderfugle. Øen er også et enestående ynglested for teist, alk og lomvie. Rundt om øen kan man ofte se spættede sæler ligge og hvile sig på klipperne. Siden sælen blev fredet i 1960'erne, er kolonien vokset støt.

Hallands Väderö frilandsmuseum

Lodshytten fra 1844 er det ældste hus på øen. Her ligger Hallands Väderös frilandsmuseum. Udstillingen giver en oversigt over øen og dens historie og holder åbent på alle dage fra forår til efterår.

Hallands Väderö praler af at være Sveriges næst varmeste sted. Og ja, solen skinner ofte på øen. Der er ikke så mange sandstrande, men vandet er klart og rent. På øen er der en café, som holder åbent om sommeren, og det er muligt at leje et hus på øen.

Om reservatet

- Oprettet i 1958, udvidet i 1998 med havområdet.
- 1742 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt spættede sæler

Sjældent garver

WGS 84 Sandhamn lat 56.4328 long 12.5754

For den besøgende

Skraldespande og toiletter findes flere steder i reservatet. Afmærkede stier fører de besøgende rundt på øen.

Vejbeskrivelse

Om sommeren går der færger til Sandhamn på øen fra Torekov flere gange om dagen. Resten af året må man bestille båd. Det er tilladt at lægge til med egen båd ved øens strande med nogle undtagelser.

7 Herrevadskloster

De vidstrakte græsarealer ved Herrevadskloster kan fremvise et afvekslende landskab med indhegnede græsgange og egetræer. Planter og dyrelivet er rigt, og her er levn fra ældre tider. Snaphaner, klostermunke og dragoner har alle sat deres aftryk.

Klosteret lagde grunden til egelandskabet

I 1144 ankom et selskab af 22 personer, heriblandt abbeden Robert og 12 munke, til området. Deres opgave var at bygge et kloster her mellem den store vej og Rønne å. Herrevadskloster blev et mægtigt centrum for Cistercienserordenen indtil reformationen i 1536. Derefter blev området med over 400 gårde ejet af blandt andet Tycho Brahes morbror. Det var her på borggården, at Tycho i år 1572 opdagede en ny stjerne, Stella Nova, i Cassiopeias stjernebillede. Fra 1800-tallet og frem til

1996 huserede miltærret på Herrevadskloster.

Naturresevratet Herrevadskloster består for størstedelen af græsområder. Blandt de gamle krogede egetræer går over 400 køer og græsser. I områdets nordlige del har en større ellesumpsskov bredt sig på den jord, der engang var søbund. Langs Rønne å lå der førhen store områder til høvhøst, hvor man hentede vinterfoder, men i dag er der ingen, der slår græsset på markerne, og de er på vej til langsomt at vokse til igen.

Kæmpeege giver liv til mange

De største biologiske værdier ligger i de gamle krogede egetræer. I reservatet har man optalt 850 gamle træer, som nu er nøje dokumenteret med mål og GPS-koordinater. Det er ikke kun egetræer, men også gamle bøge, aspe og fyrretræer. Mange træer er over 200 år gamle, og det er i den alder, at træerne bliver interessante for insekter, mosser og laver.

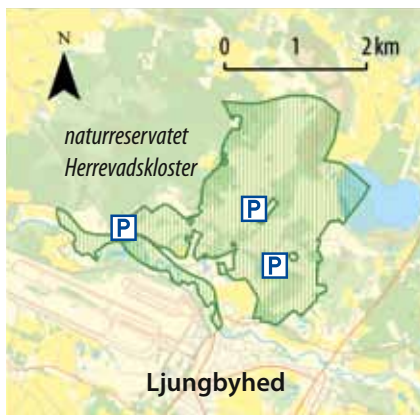
Engang i tiden fandtes der ellekrage, mellemflagspætte, eremit og eghjort i Herrevads egetræslandskab. I dag findes ellekragen og mellemflagspætten ikke længere i Sverige, men måske kan vi hjælpe eghjorten og eremitten med at komme tilbage til de gamle kæmpeeges landskab.

En kendt eg er den gamle Snaphaneeg ved vejen til Broröd. I den lod kong Karl den XI i

1677 hænge 27 snaphaner, som det var lykkedes nogle svenske soldater at fange ved Herrevadskloster. Egen blev savet end i 1965, for at den ikke skulle vælte ned over forbipassende, men i dag finder man stadig den gamle døde træstub.

Rige muligheder for friluftsliv

Der er mange måder at nyde Herrevadsklosters natur på. Man kan komme padlende langs Rönne å og slå lejr ved stranden i reservatet. Der er også mulighed for at tage hesten og ride rundt på ridestier i reservatet. Der er specielle opstillingssteder for hestetransporter på parkeringspladsen. I den sydvestlige del ligger en motionssti med elektrisk belysning. delen ligger en motionssslinga med elljus.

Om reservatet

- Oprettet i 2011.
- 583 ha i Klippans kommun
- Natura 2000 område

Seværdigt De gamle, krogede egea

Sjældent Violetrandet ildfugl

WGS 84 Horsakärr lat 56.0934 long 13.2435, stien med elektrisk belysning lat 56.0890 long 13.2493

For den besøgende Toiletter. Sheltere ved stien med elektrisk belysning. Ved p-pladsen ved Horsakärr er der planlagt opstillingsmuligheder for hestetransporter..

Vejbeskrivelse

Reservatet ligger ved Ljungbyhed i Klippans kommune. Parkering midt i reservatet ved Horsakärr. Naturreservatet nås fra rastep-ladsen for kanoer ved Rönne å i den vestlige del og fra parkeringspladsen ved oplyste stien i udkanten af Ljungbyhed.

8 Hilleshögs dalar

Med startsted på landevejen mellem Landskrona og Glumslöv kan man vandre ned i Hillehögs dale gennem grønne græsmarker. Her er der spændende formationer, som der ikke findes tilsvarende i Sverige bortset fra Vens bakkefald.

En bølgende dalsænkning

Hillehögs dale er en grøn dalsænkning, der ligger lige syd for Glumslöv langs Østersøkysten. Det er en vidunderlig udsigt over dalsænkningen med dens bløde bakker og med Ven i baggrunden, der møder en, når man starter sin vandring ned mod kysten.

De grønne bakker bliver holdt åbne af græssende køer. De allerfineste græsgange finder man på Gåsaägget, en høj bakke, der slutter brat ned mod havet nær Rustningshamnen. Plante- og dyrelivet på de stejle skrænter er enestående. Her vokser for

eksempel stor gyvelkvæler, en plante helt uden det grønne klorofyl. Den lever som snylter på andre planter, især stor knopurt. I den sydlige del af reservatet kaster digesvalerne sig ned mod Øresunds vand fra deres koloni højt oppe på klippeskråningerne.

Gamle fæstningsanlæg

Oppe langs kanten ligger levn fra forsvarsbygninger, de såkaldte skanser. De tilhørte Karl den XII's forsvarslinje mod Danmark i 1700-tallet. Langs stranden kan man finde teglsten, der er blevet slebet bløde af havets bølger. De kommer fra de forskellige teglværker, der lå langs kysten fra Landskrona til Helsingborg. Også i Rustningshamnen i reservatet blev der engang fragtet tegl til nær og fjern.

Vandre langs kysten

Havsleden, en vandresti, der starter midt i Landskrona, løber igennem reservatet og gør det muligt at vandre fra Landskrona op langs kysten og tage toget hjem igen fra Glumslöv eller Rydebäck. Men glem ikke at holde en pause og tage en dukkert i havet eller en kop kaffe i læ af bunkeren, en rest af Per Albinlinjen, der under Anden Verdenskrig havde samme funktion som Karl den XII's skanser nogle hundrede år tidligere.

Naturreservatet Hilleshögs dale grænser i nord op til Glumslövs bakker, der er et fredet naturområde.

Om reservatet

- Oprettet i 1980
- 140 ha i Landskrona kommune
- Natura 2000 område

Seværdigt igesvalerne (men forstyr dem ikke ved at gå for tæt på)

Sjældent Gyvelkvæler

WGS 84 lat 55.9300 long 12.8180

For den besøgende

Afmærkede stier.

Vejbeskrivelse

Fra E6 på trafikplads 26 Landskrona N kører man af mod Vallåkra, efter cirka 600 m drejer man til venstre mod Glumslöv. Når man har passeret under E6, drejer man igen til venstre, efter cirka 400 m findes en parkeringsplads ved naturreservatet. Stoppedsted Glumslövs station.

9 Kullaberg

Kullabergs urfjeldsryg ligger udstrakt i havet med klippeskrænter, der nærmest falder 100 meter nede i vandet. Den sydvendte kyst med sine vige og odder indbyder til eventyr med sine grotter og stenfyldte strande. Fjeldets dramatiske natur kan byde på gamle skove, grønne fælledmarker og dybe kløfter. Her serveres en overflod af naturoplevelser.

Naturresevaterne Östra og Västra Kullaberg rummer meget mere end de stejle klipper længst ude på spidsen af halvøen, men det er altid godt at starte besøget i det nye udstillingslokale, der ligger ved Kullans fyr. Her kan man finde information om Kullabergs plante- og dyreliv og måske også klappe en søstjerne.

Mere end bare en odde

Reservaterne strækker sig fra fyret på oddens spids ind til Arild. Her ligger der løvskove blandet med åbne fælleder. På Kullabergs urfjeldsryg er vegetationen ofte mager og artsfattig. Men i en del af området med mere næringsrig jord vokser der velduftende ramsløg sammen med gule anemoner og

almindelig bingelurt. Det højeste punkt er Håkull, 187 meter over havet, og herfra har man en fantastisk udsigt over omgivelserne. På fjeldets skrænter vokser den specielle skov af lavt voksende eg, som kaldes kratsskov..

Mangeartetet flora og fugleliv

Variationen med klipper, sandstrande, skov og græsmarker gør, at antallet af vækster er usandsynligt stort på Kullaberg. Her finder man faktisk over 2/3 af Sveriges planter.

Efterår og forår trækker både rovfugle og småfugle forbi Kullaberg. Lige som ved Hovs Hallar kan man efter vestlige storme se spændende havfuglearter som havsule, isstormfugl og den tretåede måge, der

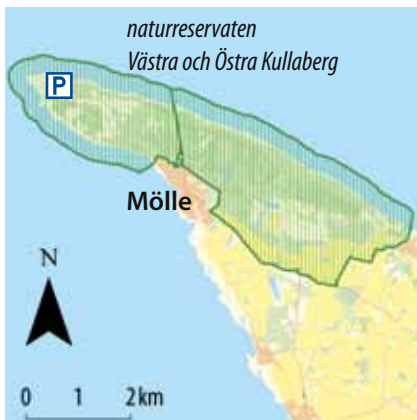
kommer flyvende på stormvindene. Vandre-falken har fundet sit levested på klippehylderne på Kullaberg, og i udstillingslokalet har du en chance for at få et smugkig af yngleriet via et webkamera.

livet under overfladen

Kullabergs naturreservat beskytter også livet under overfladen. I vandet omkring Kullaberg findes der et rigt fiskeliv, og her lever

mange forskellige havlevende væsener som søpindsvin, muslinger og krebsdyr. Det er også hjemsted for marsvin, Sveriges hval i miniatu-reudgave.

Ved klipperne på odden kan man sidde og kigge efter marsvinets rygfinne, der lige pludselig dukker op i vandet. Det er ikke usædvanligt at se en flok marsvin jage efter fisk ud for Kullabergs kyst.

Om reservatet

- Västra Kullaberg 470 ha, oprettet i 1971.
- Östra Kullaberg 802 ha, oprettet i 1965
- Havområderne kom til i 1986
- Natura 2000 område

Seværdigt grotterne og udsigten

Sjældent marsvin

WGS 84 naturum lat 56.3020 long 12. 4538

For den besøgende

Toiletter ved udstillingslokalet. Afmærkede vandrestier.

Vejbeskrivelse Kør ad vej 111 nord for Helsingborg, gennem Höganäs mod Mölle, eller hvis du kommer nordfra, så tag vej 112 fra Ängelholm mod Höganäs. Kør op gennem Mölle, og kør forbi vagtstuen til venstre ved Kullabergs Naturreservat. Udstillingslokalet Kullaberg ligger ved Kullens fyr.

10 Kulla-Gunnarstorp

Et besøg i Kulla Gunnarstorp byder på rige muligheder for vandring, cykling og ridning. Og hvorfor ikke afslutte turen med et bad på stranden lige nord for Hittarp. Højest oppe på Landborggen har man mulighed for at skue ud over havet gennem særligt udhuggede udkigskorridorer. Her danner skoven en ramme omkring udsigten ud over havet og Danmark i det fjerne.

Landborgens landskab

Naturreservatet er beliggende på de nordlige dele af Landborggen. Dens stejle skråninger ned mod havet blev dannet for 4000-7000 år siden af bølger og strømme, da havniveauet var seks-syv meter højere. Oppe på højdeplateauet, 20 til 40 meter over havet, ligger det flade agerbrugslandskab. Bække har skåret sig dybt ned i Landborggen og dannet kløfter med bække.

På Landborgens top blev der i 1500-tallet anlagt den borg med voldgrave, som ligger tæt ved reservatet. Lidt højere oppe og mere synligt ligger det nye slot, der blev opført i 1860'erne. Reservatet er en fortsættelse af slotsparken med sine store bredkronede træer,

stier og udsigtspladser. Stedet var beboet langt før 1500-tallet; nord for slotsområdet ligger et gravområde med flere gravhøje fra bronzealderen (for cirka 3 500 år side

Kukkasse i skoven

Vest for slottet er der en meget speciel form for udsigtssted. Fra en bænk i parken kan man se ud igennem tre udsigtskorridorer i skoven. De skaber udsnit af naturen, der viser havet, bådene og den danske kyst. De samme "billeder" blev set af de promenerende gæster på slottet allerede i 1800-tallet. De findes nemlig beskrevet i lyriske vendinger i bogen Skånes Herregårde, som blev udgivet på den tid.

Sand og sten i havkanten

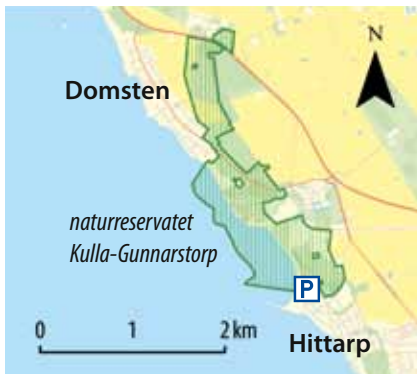
Bademulighederne er bedst lige nord for Hittarp, hvor der er en fin sandstrand. Tager man længere nordpå, kommer man til en mere stenet strand med småsten. Her er et par meget høje lodrette afsatser med sandsten, som er helt våde af kildevand. Reservatet fortsætter ud i havet til tre meters dybde. Derude tager det

kommunale naturreservatet Grollegrund over, en fredet del af vores havmiljø med værdifulde undervandsmiljøer.

Skoven

Skoven består overvejende af bøge- og egeskov på fattig jord. Det er en skov med mange blomster; her finder man skovsyre, majblomst og skovstjerne. Kaprifolien med sin dejlige duft er en af skovens karakteristiske arter, og de slynger sig rundt om træer og buske. I bækkeløften lige syd for slottet er jorden mere næringsrig, hvilket gør, at floraen er rigere.

Om efteråret og foråret skal man holde udkig efter rovfugle. Masser af musvåger og hvepsevåger trækker forbi sammen med enkelte fiskeørne, lærkefalk og vintermusvåger.

Om reservatet

- Oprettet i 1982, udvidet i 1991.
- 114 ha. Helsingborgs kommune
- Natura 2000 område

Seværdigt Den høje Landborg (højdeplateau)

WGS 84 lat 56.1011 long 12.6317

For den besøgende

Flere afmærkede vandrestier går igennem området.
Toilet og bålplads i den sydlige del. Cykel- og ridestier.

Vejbeskrivelse Kulla Gunnarstorp naturreservat er beliggende godt fem km nord for Helsingborg. Det strækker sig langs kysten mellem Hittarp og Domsten for siden at dreje af ind mod land op til Kristinelund. Et godt sted at parkere er i det nordlige Hittarp, nær ved stranden.

11 Möllehässle och Nabben

Som kirkeklokker langt i det fjerne høres klokkefrøens kvækken i Möllehässle naturreservatet eller Mölle fælded, som den også kaldes. Her lige syd for Mölle findes der stadig rester af de åbne klitheder, som engang fandtes rundt om hele Kullabergs kyst. Fra toppen af de tornede buske spejder tornskaden efter sit bytte, og blandt enebærbuske og slåen blomstrer orkidéer.

De grønne strandegne syder af liv

Den åbne, græsfyldte strandeng med sine forblæste buske af hvidtjørn, slåen og enebær fortæller, at her har der i mange år været græsmarker. Sandsynligvis ser markerne ud på samme måde, som de gjorde i 1600-tallet og 1700-tallet. Variationen af fugtig og tør eng gør, at her er der en rig flora, med orkidéer som majgøgeurt, tyndakset gøgeurt og bakkegøgelilje.

De buskfyldte marker er fulde af fugle. Guldsurve, irisker, tornskader og gærdesmutter yngler blandt buskene. I damme og fugtige områder finder man vadefugle som strand-skade, rødben og vibe sammen med de sort-hvide gravænder.

Klokkefrøens sidste udpost

De fem damme på Mölle fælded blev allerede fredet i 1951 som naturmindestmærke. De var da det allersidste sted for klokkefrøen i Sverige. Desværre forsvandt klokkefrøen i 1960'erne fra stedet og dermed fra Sveriges fauna. Men i 1982 blev klokkefrøen genindført fra Danmark, og i dag finder man klokkefrøen mange steder, især i Skånes sydøstlige del. Den specielle lyd, som ligner ringende kirkeklokker, kan man også høre om dagen. Slå jer ned i det grønne græs, og lyt engang i stedet for at forstyrre frøerne nede ved vandet. Så får frøerne ro til deres parringsleg.

Nabbens naturreservat

Kullabergs kysthede er fredet også på den nordlige side af halvøen. Her ligger Nabben, der også er en rest af den åbne fælledmark, som indgik i Kulla fælled. Dele af området er i dag tilgroet, men her er fælledmarker, grupper af træer og småstensstrande. Langs stranden kan man se det gamle Littorinahavets strande med runde småsten. Fra de højeste partier har man en herlig udsigt over kysten og Skäldeviken. På odden ved Stensnäs findes nogle

velbevarede gravhøje fra bronzealderen. Nabben er ikke helt let at komme til, men det gør, at man her kan opleve et roligt miljø med få besøgende.

Vandre langs kysten

Kullaleden, en strækning af Skåneleden, gør det muligt at vandre langs kysten rundt om hele Kullahalvøen. Skåneleden følger kysten fra Helsingborg til Kullaberg til Utvälinge og passerer mange naturreservater, heriblandt Möllehässle og Nabben

Om reservatet

Möllehässle 56 hektar, oprettet i 1956.

Nabben 44 ha, oprettet i 1994.

Natura 2000-område

Seværdigt De blomstrende orkidéera

Seværdigt Klokkefrøerne i de lave damme

WGS 84 Möllehässle från Mölle lat 56.2792,
long 12.49942

Nabben lat 56.2687 long 12.5871

Vejbeskrivelse

Möllehässle nås via Lerhamn eller den sydlige del af Mölle. Cykelstien mellem Höganäs og Mölle går i den østlige kant af området, og der er regelmæssige busforbindelser til Mölle fra Höganäs. Nabben ligger lige øst for Arild.

12 Svedberga kulle

I dette flade, opdyrkede landskab ligger Svedberga kulle (bakke) som en grøn oase for både mennesker og dyr. Her kan man vandre på bløde skovstier, og som belønning når man er kommet op på bakken, kan man nyde en fantastisk udsigt over Kullahalvøen.

Vidstrakt udsigt

Svedberga kulle blev skabt, da indlandsisen trak sig tilbage fra det sydlige Sverige. Bakken er en eneste stor grus- og sandhøj, der blev dannet af isens aflejringer. I området, i dag langt fra havet, kan man finde rester af strandgrus. En gang i bakkens historie slog bølgerne ind mod bakkens skråninger og efterlod grussten. Disse kan man stadigvæk i dag se på toppen af bakken. Det højeste punkt ligger 62 meter over havet, og fra denne højde kan man se ud over et landskab præget af landbruget.

Let opdyrkelig bakke

Sandjordene på bakken var lette at opdyrke, og derfor har store dele af bakken været ager frem til midten af 1900-tallet. Den tunge lerjord neden for bakken var vanskelig at arbejde i og var frem til midt i 1800-tallet enge til høhøst, fugtige lavmose og træløs græsmark. Ikke førend udskiftningen, hvor landsbyen blev

opdelt, og Svedberga gård blev etableret, begyndte opdyrkningen af lerjordene.

I de østlige dele er der rester tilbage af gammel bøgeskov og fugtig løvskov. Resten af bakken består af forskellige træplantager. I de nordvestlige dele af reservatet findes åbne områder med lynghevegetation. Målet for fredningen af naturreservatet er at erstatte nåleskov og udenlandsk løvskov med en løvskov af svenske arter. Her skal der også være græsområder og træ og buske.

En oase for både mennesker og dyr

Svedberga kulle er et grønt tilflugtssted for vilde dyr i det ellers åbne agerbrugslandskab. Reservatet er også et fristed til afslapning og vanding for os mennesker. Her kan man strejfe rundt i skoven, lytte til fugle og måske få øje på et rådyr i krattet. Om vinteren er det egnens bedste kælkebakke, og man kan varme sig med at grille pølser på bålpladsen.

Om reservatet

- Oprettet i 1992.
- 110 ha.

Seværdigt Udsigten

WGS 84 lat 56.1650 long 12.6984

For den besøgende

Afmærkede stier. Borde og bænke.

Vejbeskrivelse

Svedberga kulla ligger syd for Jonstorp i Helsingborgs kommune, lige sydøst for Mjöhult.

13 Söderåsen

Sprækkedale, løvskove og glitrende skovbække – Söderåsen er Sveriges sydligste vildmark, og her er der naturoplevelser for alle. Du kan begive dig ud på dagsvandringer i områder uden stier eller tage barnevognen og rullestolen med rundt om Odensjön eller Skärdammen. Begynd gerne med et besøg i udstillingslokalet Söderåsen for inspiration og tips.

Nationalparken Söderåsen blev dannet i 2001 for at beskytte de enestående sprækkedale med deres løvskove. Parken er en del af Sveriges største sammenhængende løvskovsområde med store indslag af bøg og eg. Det er Nordeuropas største fredede løvskovsområde. Et langsigtet projekt er i gang med at forvandle området til en naturskov, hvor træerne bliver stående hele deres liv.

Afvekslende natur giver biologisk mangfoldighed

Lys, fugtighed og temperatur skifter fra dalsænkning til bjergets top, fra åbne græsområder til tæt skov. Söderåsens variationsrige miljø gør, at en stor mængde arter har fundet sit levested i nationalparken. Her lever mange sjældne og udryddelsestruede arter. Specielt arter, der kræver dødt ved som svampe og insekter, der lever i ved, har fundet deres hjemsted i nationalparken.

Spændende geologi

Skärålid og andre sprækkedale på åsen blev dannet, da mægtige kræfter i jordskorpen dannede Skåne. For 70-80 millioner år siden sank dele af det skånske urfjeld ned, mens andre dele hævede sig op over omgivelserne. Urfjeldsåsen, der hævede sig, sprak og dannede dybe sprækkedale.

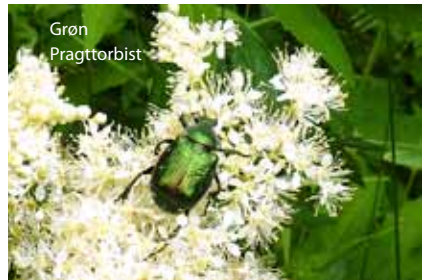
Ingen steder er Söderåsen så imponerende som fra Kopparhattens udsigtspunkt. Her kan man se ud over landskabet og klippeskråningerne. Bunden i de snævre dale er knap nok synlig. Der er over hundrede meter fra kanten ned til bunden af de snævre dale på visse steder i Skärålid.

Nackarpsdalen

Skärålid og andre sprækkedale på åsen blev dannet, da mægtige kræfter i jordskorpen dannede Skåne. For 70-80 millioner år siden

sank dele af det skånske urfjeld ned, mens andre dele hævede sig op over omgivelserne. Urfjeldsåsen, der hævede sig, sprak og dannede dybe sprækkedale.

Ingen steder er Söderåsen så imponerende som fra Kopparhattens udsigtspunkt. Her kan man se ud over landskabet og klippeskråningerne. Bunden i de snævre dale er knap nok synlig. Der er over hundrede meter fra kanten ned til bunden af de snævre dale på visse steder i Skärålid.

Om nationalparken

- Oprettet i 2001.
- 1625 ha. Klippan och Svalövs kommun.
- Natura 2000 område

Seværdigt Udsigten fra Kopparhatten

Sjældent Konfettitilav, elmehulfrugtlav, krybende silkemos

WGS 84 naturum lat 56.0395 long 13.2508
Odensjön lat 56.0053 long 13.2796

For den besøgende Afmærkede vandrestier. Toiletter. Grillsteder. Sheltere.

Vejbeskrivelse

Söderåsens naturum (udstillingslokalet) ligger ud til vej 13, cirka 5 kilometer syd for Ljungbyhed. Odensjön nås fra Röstånga. Busstoppested uden for udstillingslokalet. Ved naturum er der også en restaurant.

14 Traneröds mosse

Midt ude på Söderåsen ligger et sted med en rigtig vildmarksfølelse. I Traneröds mose har man mulighed for at opleve et stykke nordsvensk natur uden at skulle rejse helt derop. Højmosen danner en stor, åben plads omsluttet af granskov. Ude i moseområdet er der kun enkelte træer, men her finder man både muldebær og dobbeltbekkasiner, der parrer sig. På små broer lagt som stier kan man vandre blandt hægedynd og tørvemos.

Traneröds mose er et af de få uberørte områder af typen højmose i Skåne. Den tilhører den sydvestlige atlantehavstype af højmose, som er meget sjældent i Europa. Söderåsen får meget regn, når nedbørsområder fra

Atlantehavet presses op over bakkedraget. Dens placering tæt på kysten sammen med den store regnmængde gør, at højmosen får en speciel sammensætning af planter, som adskiller sig fra resten af landets højmoser.

Hvad mosen kan fortælle

I Traneröds mose kan man bore ned igennem årtusinderne. På sine dybeste steder er mosen over 25 meter dyb, og længst nede ligger den issø, der blev dannet, da indlandsisen trak sig tilbage. Lavmoser og moser er vådområder, som er vokset til. I den vandmættede jord foregår nedbrydningen meget langsomt, især på grund af manglen på ilt. Et tykt lag af døde plantedele, der ikke er blevet nedbrudt, bliver langsomt omdannet til tykke lag af tørv. Til sidst vokser mosen sig så høj, at den ligger over de omgivende jorde. Alt det næringsfattige bliver da oppe i mosområdet, og de specielle planter, der trives på fugtig, næringsfattig jord, begynder at dominere. Hvidtørv, klokkeling, tuekæruld og soldug. Rundt om mosen ligger den såkaldte lagg-zone, som leder vandet bort fra mosens hvælvede overflade.

Oplev mosen fra oven

Hvis man stiller sig i fugletårnet ved parkeringen, kan man se ud over hele højmosen med det åbne moseområde, lavmosen, der omringer mosen, og den omgivende skov. Måske kommer en lille smaragdlibel flyvende

forbi. Traneröds mose er en af de sydligste kendte steder for denne art. Bliver man her, indtil det bliver mørkt i juni, kan man høre sommernattens magiske, spindende lyde; det er natravnen, der flyver mellem træerne.

Om reservatet

- Oprettet i 2006.
- 120 ha. Svalöv och Klippans kommune.
- Natura 2000 område

Seværdigt Højmosen

Sjældent Bjergmangeløv

WGS 84 lat 56.0441 long 13.1824

For den besøgende

Afmærkede stier. Fugletårn. Grillpladser.

Vejbeskrivelse

Traneröds mose ligger på Söderåsen i Klippan og Söderåsen kommune. Vejen mellem Ljungbyhed og Kläveröd skærer lige igennem naturreservatet ved Grindhus, hvor parkeringspladsen ligger. Nærmeste busstoppested i Ljungbyhed.

15 Vens backafall

Rundt om Ven kan naturreservatet Vens Backafall ses om et grønt bånd. Det er de stejle skråninger ned mod havet, som på Ven kaldes for bakkefald. De omslutter Vens svagt bakkede agerbrugslandskab med skrænter, der sine steder når op på 40 meter. Fra kanten af skråningerne har man en fantastisk udsigt over havet med Sverige og Danmark i det fjerne.

Naturreservatet omfatter en smal strimmel langs næsten hele kyststrækningen. Bakkefaldet består af både stejle skrænter uden vegetation og grønklædte skråninger. Her vokser arter, der trives i tørre, kalkrige jorde som for eksempel markbynke, blodrød storkenæb og glat rottehal. På mere våde steder er der lavmoseområder med arter som kær-star, vinget perikum.

Ven domineres af opdyrket jord, hvilket gør, at bakkefaldet er blandt de få naturlige miljøer, der stadig er på øen. I slutningen af 1800-tallet var næsten alle skrænter, der ikke var for stejle, dækket med græshede. Men nu hvor græsset er væk, er stor dele groet til med hvidtjørn,

slåen og brombær. På flere steder har også elm, ask og fuglekirsebær bredt sig og dannet løvskov. Fuglelivet trives i buskadset, i buskene yngler irisker og nattergale. Men bakkefaldets mest karakteristiske art er nok digesvalen, der graver sit bo i de nøgne erosionsskrænter.

Markfirbenets hjemsted

Markfirben behøver varme og trives, hvor der er godt med sol og sand. Her på Ven har man en af Sveriges største populationer af markfirben. Om foråret og forsommeren er hannerne smukt lysegrønne på undersiden for at imponere hunnerne. Æggene bliver lagt i det varme sand og udklækkes sidst på sommeren.

Stjernekiggerens sted

Den berømte astronom og videnskabsmand Tycho Brahe boede på øen i 1500-tallet. Han anlagde midt på øen slottet Uranienborg, det underjordiske observatorium Stjerneborg og en fantastisk renæssancehave. Her ligger i dag Tycho Brahe-museet, som blandt andet har rekonstrueret de gamle instrumenter, som Tycho Brahe brugte.

Perlen i Øresund

Ven er som skabt til en dagsudflugt. Øen er ikke stor, knap 4,5 km lang, og der er mange smukke stier at gå eller cykle på, bl.a. den smukke Hakenstigen. Den udgår fra Bäckviken og følger stranden op til Norrebro. Oven for Bäckvikens havn kan man leje cykler, og herfra går der også bus og traktor med vogn.

Om reservatet

- Oprettet i 1990.
- 140 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Digesvalerne

Sjældent Markfirben, elfenbenspadderok

WGS 84 lat 55.9037 long 12.7220

For den besøgende

Markerede stigar. Cykel og gångstigar. Toaletter.

Vejbeskrivelse

Du når øen med båd fra Landskrona, og om sommer også fra Råå i Helsingborg og København. Det er uhensigtsmæssigt og dyrt at tage bilen med over på Ven. Der er parkering tæt på bådterminalen i Landskrona. Stoppested Landskrona Skeppsbron.

16 Ängelholms strandskog

Den lange sandstrand med de høje klitter og fyrreskoven lige bag ved er et populært friluftsområde. Her kan man bade og strejfe om i klitter og skov. Men det er også et enestående naturområde med det nordvestlige Skånes eneste sammenhængende klitlandskab.

Spændende klitter

Den lange strand syd for Råbocka camping er ikke kun et fantastisk badested. Det er også et enestående sandmiljø. Længst ud mod havet vokser strandmarehalm og sand-star, som binder sandet og danner klitter. På visse steder har der dannet sig meget stejle klitter. Området bagved er et delvis åbent klitlandskab. Desværre er store dele af indlandsklitterne i dag dækket af bjergfyr og hybenrose. Ved hjælp af restaureringsarbejdet, der blev påbegyndt i 2008, og som fortsætter i EU-projektet Sand Life, vil det åbne klitlandskab blive genoprettet.

Så kan vi måske komme til at opleve,

hvordan markpiben og murerbien igen vender tilbage til naturreservatet. Det er to arter, som tidligere blev fundet her, men som forsvandt, da det strandnære, næringsfattige klitlandskab voksede til. Sammen med mange andre dyr og planter trives disse to arter i sandede miljøer, hvor vegetationen af blomstrende urter er blandet med bare steder med sand. Det bare sand absorberer solens varme og skaber et herligt mikroklima, som både mennesker og insekter som solitære bier og sommerfugle kan nyde godt af. Mange bier graver også deres bosteder i det bare sand.

Historisk naturbeskyttelsesprojekt

I år 1739 påbegyndte man beskyttelsesforanstaltninger mod flyvesandet i Ängelholm. Det var et af de første statsligt finansierede naturbeskyttelsesprojekter i Sverige. Man satte hegn op af pæle og kviste, der skulle opfange sandet. Der blev sået græs og træer på de sandklitter, som vinden dannede omkring hegnene. Hundred år senere begyndte beskyttelsesskoven at tage form og give den beskyttelse, som man har efterstræbt.

Velbesøgt friluftsområde

I dag besøges reservatet af tusindvis af mennesker. Her bader man og nyder solens varme i gyderne i klitlandskabet. Man kan også gå på de mange stier i fyrreskoven. På en gåtur i fyrreskoven eller de våde sumpskove kan man nyde det rige fugleliv. I fyrreskoven yngler der både natravn og skovlærke.

Om reservatet

- Oprettet 2010.
- 219 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt det åbne klitlandskab

Sjældent gulpletet bjørnespinder

WGS 84 Råbocka camping lat 56.2543 long 12.8334
Sibirien lat 56.2355 long 12.8172

For den besøgende

Afmærkede stier. Toilet og grillsted. Cykelstier.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet ligger i Ängelholms kommune tæt på det bebyggede Ängelholm. Fra nord nås reservatet fra Råbocka camping, og i syd ligger parkeringspladsen Sibirien. Stoppested Ängelholms station.

17 Dalby Söderskog

Dalby Söderskog er smukkest om foråret. En koncert af fuglesang og et tæppe af hvide og gule anemoner og lærkespore møder dig mellem april og maj. Men Sveriges mindste nationalpark er et besøg værd både med sin dybe sommervegetation eller vinterens mere karrige landskab.

At fastfryse et øjeblik af tiden

Nationalparken blev dannet i 1918 for at bevare, hvad man dengang beskrev som en sydsvensk løvskov. Men rent faktisk har Dalby Söderskog både været skov og træbeklædte græsmarker. Førhen lod man ofte træ vokse i græsmarken. Her i Dalby lund blev der skabt en søjlesal af eg og bøg med grøn bund. Ved at forbyde græsning, da nationalparken blev dannet, forandrede man forudsætningerne, og skoven begyndte at leve sit eget liv. De store ege, som dominerede, da nationalparken blev dannet, er i dag ikke nær så fremtrædende.

I dag er der i stedet meget bøg, elm og ask. Elmesygen gik dog hårdt ud over de store

elmetræer. I de lysninger, der bliver dannet, hvor de døde elme falder, kommer i dag aksen. Det endelige billede af nationalparken i dag adskiller sig derfor fra det oprindelige billede. Nu har Dalby Söderskog udviklet sig til en spændende "naturskov" med en stor variation af træarter. Næste generation af besøgende vil komme til at opleve nye sider af skoven.

Træer har et liv efter døden

De døde træer skal blive liggende, hvor de nu engang falder. De bliver til levesteder og føde for svampe og insekter. Hold udkig efter bøghjorten, en mindre slægtning til eghjorten. Flagspætterne trives, fordi der er masser af

god mad i det døde ved. Du huller, de bor i, udnyttes så efterhånden af egern og fugle som stær, skovdue og fuglesnapper.

En dejlig plantevækst

Den rige bevoksning afhænger af, om der er godt med kalk i jorden. Mangfoldigheden viser sig i de mange forårsblomster som bl.a. hulrodet lærkespore og orkidéer som tyndakset gøgeurt og gulbrun fuglerede. På det tidspunkt, hvor træernes løv endnu ikke skygger for jordens planter, er blomstringen rigest.

Halvdelen af nationalparken er omringet af en mærkelig og interessant jordvold. Det kan være rester af en gammel fortidsborg, mens en anden teori hævder, at det er rester af indhegningen til en midlertidig kongelig jagtpark.

Om nationalparken

- Oprettet 1918. Ligger i Lunds kommune
- 36 hektar

Seværdigt Forårets blomsterpragt med lærkespore, som findes både i en hvid og lilla version.

Sjældent Bokoxen

WGS 84 lat 55.6722 long 13.3306

For den besøgende

Grillplads og borde med bænke ved parkeringspladsen.

Handicapvenlig sti med borde og bænke.

Vejbeskrivelse

Nationalparken ligger i den nordvestlige udkant af Dalby. Frakørsel fra vej 16 mellem Lund og Dalby, cykelsti fra Lund. Busstoppested Dalby busstation + 1,5 km gåtur. Dalby Söderskog grænser op til naturreservatet Dalby Norreskog, og der er en afmærket vandresti fra Skryllegården.

18 Eksholm

Hvis man synes, at det der er for overfyldt i Torups bøgeskov, kan man i stedet tage til naturreservatet Eksholm, blot omkring 20 km øst på. Her ved Eksholmsjön kan man vandre omkring i løvrige bøgeskove uden at møde så mange mennesker. Det er hjemstedet for Europas største bille, der summer blandt træerne ved Sankt Hans.

Et blåt hjerte i skoven

Tager du nogensinde flyet fra Sturup, så hold udvig efter en hjerteformet sø i skoven vest for lufthavnen. Det er Eksholmsjön, der ligger helt omgivet af den løvrige bøgeskov. Søen er blevet dannet i et af dødshullerne i det kuperede bakkelandskab i det sydvestlige Skåne. Det er en næringsfattig sø med humusrigt vand, hvor der vokser både hvid og gul åkande. Tæt på søen ligger en smuk sumpskov med grove, meget store elletræer. Her vokser arter som sværtevæld, kærsvovlrod, arum og mjøddurt.

Eghjorten flyver i skumringen

Eghjorthannen med sine lange kæber kan blive op til 8,5 cm. På lune sommeraftener omkring Sankt Hans kan man have held til at

se de store eghjorte, der også kaldes "horntröll", flyve mellem de gamle træer. De er på jagt efter hunner, der sidder og venter i egetræerne. De lange kæber bruges til fægtningskampe blandt hannerne. Det er travle tider for hannen; han skal finde sig en partner. I flere år har eghjorten levet som larve, men hannen har bare et par uger som bille. Hunnerne derimod lever hele sommeren, helt hen i august. Det er forekomsten de gamle ege, der gør Eksholm til en af Skånes fineste lokaliteter for eghjorte og andre insekter, der lever på ved.

Mange af ege- og bøgetræerne i løvskoven er store, grove og storkronede. En del af de ældre træer bærer spor af afhuggede toppe. Det var en måde, som man tidligere brugte til at skaffe foder på i form af løv fra træerne. Skovområdet har været bevokset med træer

i hvert fald siden begyndelsen af 1800-tallet, også selv om den sandsynligvis har været mere åben. Tidligt om foråret er jorden dækket af et tæppe af hvide og gule anemoner. Lidt senere blomstrer skovmærke, stor fladstjerne, nordlig lund-fladstjerne, almindelig guldnælde og bingelurt.

Overnatte i strandkanten

Skåneleden går igennem reservatet, og i forbindelse med søen er der en rasteplads med et shelter, der kan bruges til overnatning. Her er der også en grillplads og et fugletårn.

Det er også værd at udforske hele skovområdet omkring reservatet. Her finder man små skovsøer, lavmoser og moseområder inde i skovene. Syd for søen ligger Fjällfotaljung, en af de få moseområder i Sydskåne, der er uberørt og aldrig er blevet udsat for tørvegravning.

Om reservatet

- Oprettet 2003. Ligger i Svedala kommune.
- 25,8 hektar
- Natura 2000-område

Seværdigt Store ege- og bøgetræer. Smuk sumpskov

Sjældent Eghjorten, Sveriges største bille.

WGS 84 lat 55.5559 long 13.3152

For den besøgende

- Sheltere med grillplads ved søen.
- Toilet.
- Skåneleden, der går gennem hele reservatet.

Vejbeskrivelse

Eksholms naturreservat ligger ca. fire km nordvest for Sturups lufthavn. Du når reservatet fra vejen, som går mellem Sturups lufthavn og vej 108. Nærmeste stoppested er Holmeja vej 108, cirka fire km fra reservatets parkeringsplads, men vandreturen gennem skovområdet syd for Holmeja til reservatet er hyggelig.

19 Flommen

Falsterbohalvøens enestående kystmiljø deles af mennesker, planter og dyr på alle tider af året. For at beskytte og bevare de naturværdier, der findes i havet og på land, er der blevet oprettet flere naturreservater på halvøen. Flommen, lige vest for Falsterbo, har både rastende fugle, padder, der parrer sig, badesteder og golfspil.

Et foranderligt landskab

Bølger og vind forandrer hele tiden landskabet på Falsterbohalvøen og skaber nye revler, havbugter og laguner. Flommen har fået sit navn efter de lave, lukkede laguner (på svensk flommar), der ligger inden bag sandklitterne. Strandengene ved Flommen var tidligere udmark for Falsterbo og Skanör. Her hentede man græstørv og lod kreaturerne græsse.

Et netværk af stier fører dig rundt til de specielle miljøer, som laguner og strandenge udgør. Den sjældne blå iris blomster i fugtig jord, og blandt klitterne kan man finde strandmandstroen. I reservatet findes også et af landets største bestande af grønbroget tudse samt strandtudse og markfirben.

Sveriges bedste trækfugleområder

Falsterhalvøen er en af landets vigtigste rastep-lads for trækfugle. Allerede sidst på sommeren kommer de første trækfugle. På en god dag imellem september og oktober kan tusindvis af fugle passere den yderste spids af Nabben på deres træk sydover. Falsterbo Fuglestation har overvåget trækfuglestrækningen siden 1950'erne.

Klyden er en karakteristisk art for Flommen. Om foråret kan man se den elegante, sort-hvide vadefugl vogte over sine unger på reservatets strandenge. Et projekt, som arbejder med at beskytte ynglende vadefugle mod at blive et bytte for pattedyr, har været vellykket og til fordel for vadefugle som klyde, strand-skade og vibe.

Gamle borgruiner og fyrpladser

I middelalderen lå Europas største sildemarked i Skanör-Falsterbo. I Skanörs borg i reservatets nordlige del sad den danske foged og inddrog skat fra fiskeriet. I dag er der bare borgbakken med rester af voldgraven tilbage. På revene mellem det centrale Skanör og havet lå de middelalderlige fiskeboder. I syd ligger Kolabacken, en rest af Sveriges ældste fyrplads. Her byggede dominikanermunkene høje fyrtårne i 1200-tallet. I dag man bare se en sandbakke blandet med kulrester. Fyret længst ude på Nabben blev bygget i 1796 og nedlagt i 1990. I reservatet ligger Flommens golfbane.

Om reservatet

- Oprettet 1981.
- 865 ha, heraf 300 ha på land.
- Natura 2000 område

Seværdigt klyderne, træfuglestrækningen

Sjældent blå iris

WGS 84 Skanörs hamn
lat 55.4163 long 12.8298

For den besøgende

Afmærkede stier. Toilet.

Vejbeskrivelse

Flommen ligger yderst på Falsterbohalvøen ved Skanör og Falsterbo i Vellinge kommune. Et godt udgangspunkt er Skanörs havn. Busstoppested *Falsterbo pastoratsvägen*.

20 Hunneröds mosse och Frisbjär

I det blødt bølgende bakkelandskab i det sydvestlige Skåne ligger Hunneröds mose, et varieret område med tørre græsmarker, vådområder med lavmoser og sumpskov med løvtræer og bøgeskov. Her foregår der hver sommer et spændende trekantsdrama mellem en plante, en sommerfugl og nogle myrer.

Tørre bakker og fugtige enge

Naturreseptatet har en række enestående miljøer, der alle er et resultat af en lang tradition for græsning og høvhøst. På de tørre bakker græsser dyrene, og her blomstrer kobjælde og bakkesoløje. I de fugtige enge, der i mange århundreder blev slået med le, vokser orkidéer som majgøgeurt og sumphullæbe.

Klokkeensian

Et trekantsdrama

Det mest specielle ved Hunneröds mose er forekomsten af ensianblåfuglen. Det er en sjælden sommerfugl, der kun findes to steder i Skåne, og som har en meget speciel levemåde. Den lægger sine æg på en eneste værtsplante, nemlig klokkeensianen.

Når ægget senere bliver udklækket, triller larven ned på jorden og venter på, at blive taget vare på af nogle myrer. Inde i myretuen lever laverne så et helt år. De bliver madet af arbejdssomme myrer, indtil larven forpupper sig og udvikler sine vinger og bliver til en smuk blåskinnende sommerfugl. Plante, sommerfugl og myrer skal altså leve sammen på det samme sted, for at ensianblåfuglen kan overleve.

Marker til høvhøst kræver pasning

Klokkeensianen, som mange andre planter på Hunneröds mose, behøver fortsat høvhøstning og græsning for at trives. I dette naturreseptat, ligesom på flere andre steder i Skåne, er det frivillige, der hvert år mødes til høvhøst. Gennem praktisk naturpleje kan vores marker fortsat blomstre. I den sydøstlige del af reseseptatet ligger en skovbeklædt bakke, Frisbjär.

Om reservatet

- Oprettet 2010.
- 44 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Klokkeensian

Sjældent Ensianblåfugl

WGS 84 lat 55.4959 long 12.3893

For den besøgende

Informationsskilt.

Vejbeskrivelse

Hunneröds mose og Frisbjär ligger i Svedala kommune. Reservatet ligger lige syd for E65, mellem Svedala og Skurup, ved Lemmeströ.

21 Hækkeberga med Risen

Ældgamle træer og sjældne biller, sandede græsmarker og løvskove. Det variationsrige landskab på Romeleåsens sydvendte skråning med Hækkebergasjön som midtpunkt regnes for et af Skånes mest værdifulde naturområder.

Mange reservater at besøge

I Hækkebergaområdet er der mulighed for at udforske en række forskellige naturreservater under både korte besøg og dagslange vandreture. Skåneleden gennemkrydser området flere gange, og midt i området ligger Hækkebergasjön med slottet på øen.

Hjortenes rige

I området er der meget vildt, især dådyr og kronhjort. Du har store chancer for at få øje på hjortene blandt træerne eller græssende på de åbne marker på dine vandringer i området. Om efteråret kan man, når mørket falder på, høre kronhjortens brøl.

Naturreservatet beskytter de gamle træer og store dele af den tætte skov syd for søen. De gamle bøgeskove med mange døde træer har

en speciel og artsrig insektfauna. Flagermus er en anden dyregruppe, der trives i det afvekslende landskab; her findes blandt andet den sjældne bredøret flagermus.

Risen

Helt i udkanten af Genarp ligger naturreservatet Risen. Det er en rest af udmarken, byernes fælles græsmark, der engang dækkede store dele af Romeleåsen. I dag har Risen en afvekslende natur med tørre, sandede bakker, skov og fugtige marker.

Om foråret åbner kobjælderne sig mod solen. Sortpletet blåfugl er en af de mange sommerfugle, der trives blandt småbladet timian, kattefod og bakkisoløje. Børn elsker Risen; de mange enebærbuske er som skabt til at lege gemmeleg i. Den spiselige frø bliver

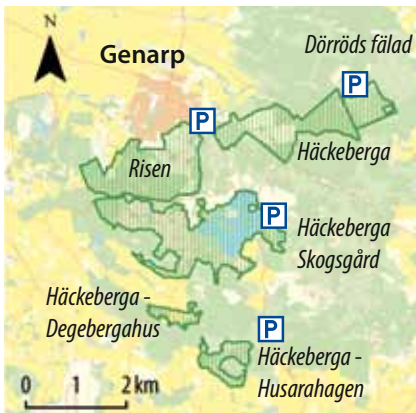

mere og mere udbredt, og om foråret kan man høre den kvække både dag og nat.

Vandre og cykle

Man kan vandre eller tage cyklen op til Romeleåsen via reservatet Romeleåsen og Dörröds fælled. Ved Romeleklint i 175 meters

højde har man en fantastisk udsigt over Vombsänkan og Lundasläätten. Den skovklædte ås blev forvandlet til en træløs fælledmark i den sidste del af 1700-tallet. I 1900-tallet begyndte skovbeplantningerne at tage fart, og i dag er der kun små rester af fælleden tilbage.

Om reservatet

- Risen, 230 ha, Oprettet 1980
- Häckeberga-reservatet er på i alt 563 ha.

Seværdigt De smukke bøgeskovea

Sjældent Sortpletlet blåfugl på Risen

WGS 84 Genarps idrottsplats (Vattenmöllan)
lat 55.5960 long 13.4173

For den besøgende

Afmærkede stier. Skåneleden. Toiletter. Sheltere med bålplads.

Vejbeskrivelse

Alle reservater ligger samlet i egnen omkring Genarp og Häckebergasjön i Lund kommune. Et godt udgangspunkt for vandreture er Genarps idrætsplads, også kaldet Vattenmöllan. Andre parkeringsmuligheder er Medborgarhuset, Genarp i nærheden af Risen eller øst for Häckebergasjön. Nærmeste stoppested er *Genarps busstation*.

22 Hästhagen

Lige øst for Svaneholms slot stikker en træklædt bakke op i de åbne græsmarker. Det er godsets tidligere hestefolde, der har forvandlet sig til en af landets flotteste engbøgeskove. De høje bøgetræer skaber en pragtfuld søjlesal, hvor jorden om foråret er dækket af hvide anemoner og skovmærker.

En søjlesal med lysninger

De hundred år gamle træer dominerer bakken. Her er især bøg, men også elm, avnbøg, eg og ask. Oppe på bakkens top ligger den smukke søjlesal af bøgetræer. Lige når løvet springer ud imellem april og maj glimter det hele lysegrønt, og på marken lyser forårsblomsterne.

Men mere værdifuld ud fra en biologisk synsvinkel er den sydlige skråning med træer i forskellige aldre. Her findes der også mere dødt ved. Ud mod de åbne marker står gamle, storkronede træer, der stræber op mod lyset.

Fantastisk forårsflora

Hästhagen har en fantastisk flora om foråret; her vokser der store tæpper af hvide anemoner og ramsløg sammen med skånsk lærkespore og skovmærke. Ved en opgørelse i 1984-85 fandt man over 260 forskellige plantearter i

naturreservatet, blandt andet skovhullæbe og det sjældne lundgræs.

Området har været et populært udflugtsmål for indbyggerne i Skurup. Man har i mange årtier cyklet ud til Hästhagen for at holde picnic og nyde, når det blomstrer om foråret.

Svaneholm

Hästhagen ligger nær slottet Svaneholm, der er mest kendt for sin ejer Rutger Macklean. Den revolutionerende jordreform, udskiftning i større sammenhængende lodder, som Rutger Macklean lod gennemføre på sit gods i 1780'erne, kom til at påvirke hele landsbystrukturen i Sverige. Ved at flytte gårdene ud til deres egne selvstændige brugsenheder blev de gamle landsbyer splittet op, og et nyt bebyggelsesmønster opstod.

Området, hvor naturreservatet ligger, har tilhørt Svaneholms slot i lang tid og var allerede i 1700-tallet et skovbeklædt område, der blev udnyttet til sommergræsning for gårdens dyr.

Udflugter i reservatets omgivelser

Naturreservatet og slottet ligger omgivet af bløde bakker med løvskov, græsmarker, opdyrkede marker og små vandløb. De snoede, asfalterede småveje nord for Hästhagen naturreservat og Svaneholm, op mod Håckebergaområdet, kan anbefales til cykeludflugter.

Med udgangspunkt i Svaneholm kan man foretage gåture rundt om søen. Flere afmærkede stier udgår fra parkeringspladsen. Mellem søen og naturreservatet, nær stien rundt om søen, ligger et af Skånes naturmindesmærker. Det er en fredningsform, der bruges for at beskytte enkelte kæmpetræer eller stenblokke.

Her ved landevejen står et naturmindesmærke i form af en enorm eg.

Om reservatet

- Oprettet 1985.
- 48 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Forårsfloraen

WGS 84 lat 55.4994 long 13.4799

For den besøgende

Afmærkede vandrestier.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet Hästhagen ligger i Skurups kommune, tæt på Svaneholms slot. Det er bedst at parkere ved slottet og gå langs søen på den afmærkede sti hen til reservatet. Nærmeste stoppested *Svaneholm slot*.

23 Klingavälsån och Vombs ängar

I Vombsänkan flyder Klingavälså sagte omgivet af vidstrakte åbne marker, ellesumpskove og vådområder. Den slynger sig gennem landskabet på en urgammel måde. Om foråret fyldes engene af rastende fugle, og her ses storken spadsere på jagt efter en frø eller markmus. Omkring åen findes der kulturhistoriske levn i form af Skånes mægtigste overrislingssystem.

Klingavälsås dalsænkning med Vombs enge regnes blandt verdens mest værdifulde vådområder ifølge Ramsars vådområdekonvention. Engene blev allerede fredet som naturminde-mærke i begyndelsen af 1900-tallet, da det rige fugleliv blev observeret. I dag strækker reservatet sig fra lidt nord for Sövdesjön op til Vombs enge øst for Vombsjön. Området er også Natura 2000-område.

Engvanding gav et rigt fugleliv

Før i tiden udnyttede man den næring, der fandtes i åen for at øge produktionen af hø. Et system af kanaler førte åens vand ind over engene om foråret, og man opnåede en

naturlig gødning af jorden. For bonden blev høhøsten rigere, men resultatet var også et fantastisk fugleliv. Vadefugle som rødben, stor regnspurv og dobbeltbekkasin ynglede på engene. Vombs enges ry som et fantastisk fugleområde faldt dog i den sidste halvdel af 1900-tallet, da man opgav overrislingen af engene. Engene tørrede ud, og der bliver færre og færre fugle.

Klingavälså blev også rettet ud i løbet af 1800-tallet, da jagten på ny dyrkningsjord var stor. I dag arbejder man på at føre Klingavälså tilbage til sit slyngede forløb og få engene omkring åen til at blive fugtigere. Nu har åen fået sit bugtede udseende tilbage ved Vombs

enge, og flere strækninger er planlagt. Og fuglelivet vender tilbage i takt med, at vådområderne omkring åen genoprettes.

Storkens landskab

Storken er vådområdernes særlige ambassadør. Hvis vi får storken til at trives, har vi skabt vådområder for en række forskellige arter. Sveriges sidste hjemlige storke ynglede ved Karups Nygård ved Klingavälså i 1954. Takket være storkeprojektet yngler storke nu igen i

landskabet omkring Kävlingeå og Klingavälså. Ved Karups Nygård og Hemmestorps mølle er der indhegninger til storkene, og arbejdet med at få frit ynglende storke tilbage fortsætter.

Livet i åen

Klingavälså, som løber ud i Kävlingeå, er forholdsvis upåvirket. Den forholdsvis upåvirkede å har et rigt liv i vandet med blandt andet smerling, bæknegenøje og stationær ørred.

Om reservatet

- Oprettet 1968.
- 2175 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Fuglelivet på engen

Sjældent Det gamle overrislingssystem

WGS 84 Fugletårn Vombs ångar
lat 55.6768 long 13.5080

For den besøgende

Fugletårn. Husk på, at der er adgangsforbud til engene om foråret og sommeren.

Vejbeskrivelse Midt igennem reservatet passerer vej 11 mellem Dalby og Sjöbo. Herfra kan man dreje nordpå mod Silvåkra eller Vomb for siden at dreje østpå henholdsvis vestpå mod Vombs enge. Her er der to p-pladser med fugletårn. Ved Vombsjöns venstre kant er der endnu et fugletårn. På vejen mellem Ilstorp og Everlöv er der en udsigtsplatform ved Kumlatoftbroen. Nærmeste stoppested *Klostersågen*..

24 Knivsås - Borelund

Naturreseptatet, der ligger lige øst for Dalby, har sit eget særpræg med de rullestensåse, der løber gennem reservatet. Her kan man vandre oppe på åsens ryg i en tyndt bevokset bøgeskov og ud på de ældgamle græsmarker. Til sidst kan man tage sig en dukkert i det vandfyldte stenbrud eller hvile sig blandt velduftende timian på Lunnarps fælled.

Åse fra istiden

Rullestensåsene blev dannet i istidens slutfase, ved at sten, grus og sand blev liggende i store sprækker i isblokken. Da isen smeltede, styrtede kanterne på åsen sammen, og tilbage blev de skarpe rygge. Hvis man går op på rullestensåsen i bøgeskoven og følger dens ryg, kommer man ud på græsmarkerne i øst. Her har man en fantastisk udsigt over Vombsänkan med dens løvskove og græsmarker.

En rest af de store fælledmarker

I den åbne enebærfælled øst for stenbruddet, Lunnarps fælled, kan man holde picnic blandt forårets kobjælder og sommerens timian, gul snerre og tjærenelliker. Knivåsen er en rest af den store fælledmark, der blev skabt, da skoven blev fældet i 1700-tallet, og hele Romeleåsen var træløse græsmarker.

Det svagt kuperede landskab med fælledmarker, der ligger mellem Dalby og Hällestad, tilhører de mest værdifulde områder på Romeleåsen set ud fra en geologisk og biologisk synsvinkel. Størstedelen af fælledmarkerne, også uden for reservatet, er upåvirket af gødning og har derfor den typiske artrige vegetation, som kun ugødgede, ældgamle græsmarker har. Rökepipan og Dalby Fälad nr. 5 er to kommunale naturreseptater, der også beskytter denne fælledmark.

Skåneleden løber igennem reservatet, og man kan fortsætte vandringen sydpå til Häckebergas skove eller nordpå mod Skrylleområdet.

Bad og musik i stenbruddet

I den sydlige del af reservatet ligger det gamle stenbrud. Det vandfyldte stenbrud er i dag et anderledes badested. Fra afsatser på de stejle klipper kan man dykke ned i det dybe vand. Der er en grillplads nede ved vandet. Om sommeren kan man under tiden høre opera eller rockmusik her. Ved sommerkoncerten kan du nyde musikken oppe fra bruddets kanter.

Om reservatet

- Oprettet 1994.
- 160 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Getryggåsen med fælledmark

WGS 84 lat 55.6601 long 13.3964

For den besøgende

Afmærkede stier. Toilet. Grillplads. Bademuligheder i stenbruddet.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet ligger lige øst for Dalby i Lunds kommune. Tag den gamle Veberödsvägen ud til Dalby mod vej 11. Reservatet ligger på venstre side med skiltet parkeringsplads. Stoppested Knivsåsen oppe på vej 11 (gangtunnel under vejen).

25 Rövarekulan

Nede i den dybe kløft slynger Bråå sig frem gennem skovklædte områder. Før i tiden kunne man høre dansemusik og latter fra den snævre dal på lyse sommeraftener. I dag kan man i stedet nyde åens brusen og den liflige fuglesang.

Røverhule og dansegulv

Rövarekulan har fået sit navn efter de røvere, som siges, hærgede for længe siden i den snævre dal. De skal have lagt i baghold efter rejsende, der kom ad landevejen og krydsede Bråå nede i dalen. Savnene fortæller, at der var en røverhule med jerndør dybt inde i kløften. Stenbroen over åen blev opført af Otto Ramel på Löberöds slot i 1870.

Langs Bråå breder har spillemænd og danseorkestre spillet op til dans i uendelige tider. Toget mellem Eslöv og Ystad stoppede engang her, når der lørdag aften var dans. Dansegulvet fandtes her helt frem til 1975. Runestenen ved parkeringspladsen blev fundet, da man rev dansegulvet ned. Den er dog ikke lavet af vikinger, men er en rest fra 1800-tallets romantiske interesse for fortiden. På en af åseryggene er der en mindesten fra kong Oscar den II's besøg i 1836.

Minder fra istiden

Selve kløften blev dannet for 14 000 år siden, da indlandsisen smeltede, og opdæmningen af en sø brast. De frembrusende vandmasser udhulede den snævre dal. Vand har fortsat med at forme dalen ved at skabe den slyngende, bugtende å, der løber nede i kløften. Urfjeldet i Rövarekulan består af lerskifer, og der ligger løse skiferstykker i åens bund. På disse finder man en speciel og sjælden snegl, huesneglen, *Ancylus fluviatilis*. Ved parkeringspladsen rejser skifervæggen sig lodret op fra kløftens bund.

Velduftende bøgeskove

Ramsløg danner sammen med hvide anemoner og andre forårsblomster et grønt forårstæppe under bøgene på den fugtige, næringsrige jord. Sidst på foråret dufter hele dalen af ramsløg. Langs åen blomstrer orkidéer som tyndakset gøgeurt på de fugtige enge. Lige nord for broen findes der også et lille lavmoseområde med særlige mosser og halvgræsser.

Rövarekulan har en artsrigdom af planter, laver og svampe som få andre steder i Sverige. Stor variation af miljøer, lang trækontinuitet og næringsrig jord er faktorer, der medvirker til, at man kan finde så mange arter. Hele 400 arter af karplanter er blevet observeret på stedet.

Livet i åen

Vandet, der flyder i Bråå, er af meget god kvalitet. Det gør, at fisk som elritse og bækørred trives i åen. Her findes også den sjældne tykskallede malermusling. Strømtæren er en

af vintergæsterne ved åen. Om foråret syder den lille snævre dal af sang fra munk, broget fluesnapper og nattergal.

Om reservatet

- Oprettet 1975.
- Storleken är 45 hektar.

Seværdigt Hvid hestehov, en af Skånes største bestande.

Sjældent Fossil av *Monograptus colonus*, en graptolit som levde för 400-500 miljoner år sedan.

WGS 84 lat 55.7918 long 13.5007

For den besøgende

Grillplads og borde ved parkeringspladsen. Afmærkede stier. Sheltere ved Skåneleden i den nordlige del.

Vejbeskrivelse

Rövarkulan ligger 2,5 km fra Rolsberga (vej E22 mellem Hurva og Hörby) på vejen mod Löberöd i Höörs kommune. Nærmeste stoppested er Rolsberga. Derfra er der en vandretur på cirka 2 km langs Skåneleden til de nordlige dele af reservatet.

26 Salvikens strandängar

Strandengene mellem Barsebäck och Vikhög på Øresundskysten er af uvurderlig værdi for fuglelivet. Men naturreservatet Salsviken kan nydes af andre end bare fuglekiggere. Vigen byder på fine bademuligheder og herlige travture langs stranden.

Fugleparadis

Salsviken ligger ved Vikhög i den nordlige del af Lommabugten. Hele bugten er et internationalt og nationalt vigtigt raste- og overvintningsområde for fugle. Det er især vadefugle, ænder og gæs, der tilbringer kortere eller længere tid i bugten.

Det inderste af Salsviken udgør et lavvandet område med havstrand, som veksler mellem sandstrand og tangbanker. Ved lavvande ses sandrevlerne i det lave vand. På stranden vokser de arter, der kan tåle det saltholdige vand. Fliget vejbred, sodaurt og strandsennep er almindelig langs den lange strand.

Vigtige strandenge

Oppe på strandengene kan man finde ynglende gravænder og dværgterner. Det specielle strandenge omkring Øresundskysten var tidligere et almindeligt syn, men i dag findes havstrandenge næsten bare kun i fredede naturområder. På strandengene gik kreaturerne og græssede om sommeren. Der går endda historier om, at man vogtede køer fra Romeleåsen, for at de skulle græsse ved Lommabugtens strande. Det er nødvendigt, at der fortsat bliver græsset på strandengene, for at de fuglearter, der yngler på de åbne haverne, kan blive ved med at eksistere.

Strandskata

Flere reservater i bugten

Lommabugtens fugle har flere fredede områder at søge hen til. Yderligere to reservater ligger i bugten, Löddeås munding med

fugletårn på den sydlige bred af Lödde å, der munder ud i Lommabugten samt Lommabukten i bugtens sydlige del.

Om reservatet

- Oprettet 1990.
- 38 ha land og ud til tre meters vanddybde
- Natura 2000 område

Seværdigt Fuglelivet

WGS 84 lat 55.7330 long 12.9583

For den besøgende

Bademuligheder ved stranden.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet Salsvikens enge ligger i Kävlinge kommune lige nord for Vikhög. Parkeringsmulighed i udkanten af Vikhög, der kan nås fra Löddeköpinge. Syd for Vikhög ligger naturreservatet Löddeås munding (hvor der er adgangsforbud om foråret og sommeren).

27 Balsberget

På toppen af Balsberget har man en milevid udsigt over Kristianstadssletten og det omgivende landskab. Det skovklædte hundrede meter høje grundfjeld ligger ved Råbelöfsjön og giver mange muligheder for strejftog og gåture. Specielt når løvtræerne springer ud, og jorden lyser af blomster, og om efteråret når svampene kommer frem, er denne perle tæt ved bebygget område knap fem km fra Kristianstad et besøg værd.

Skoven

På skråningerne breder bøgeskoven sig. Den kalkrige jord gør, at skoven er fuld af blomster om foråret. Omkring 1. maj er jorden dækket af hvide, blå og gule anemoner. En tidlig morgen kan man støde på nogle af de vilde dyr, der findes i skoven – rådyr, elg eller dådyr og i enkelte tilfælde til og med kronhjort.

Området har også et rigt fugleliv med mange arter. Ved et besøg en tidlig morgen kan man høre småfuglene synge og flagspætter som sortspætte, lille flagspætte og grønspætte hugge deres bosteder ud i træerne. Om efteråret kan man tage svampekurven med. Her er der både trompetkantarel og Karl Johan svamp.

Grotten

Dybt inde i bjerget hviler flagermusen om vinteren. De overvintrer i Balsbergsgrottan, der er en af Skånes største grotter. Det er et grottesystem med over 200 meter af grotter og gange. Grotterne er naturligt dannet, ved at vandet opløser kalkbjerget, men er blevet udvidet på grund af kalkstenbrydning.

Vandflagermusen er den mest udbredte art, der overvintrer i grotterne, men også andre arter finder herved, for eksempel den truede bredøret flagermus. Om sommeren kan man besøge grotten, men i perioden 15. oktober - 15. april er grotten lukket for at undgå, at flagermusens vinterhi bliver forstyrret. Grotten er låst, selv om sommeren. Nøglen till grotten kan under sommeren lånes ved Råbelövs slottskontor.

Om reservatet

- Oprettet 2006.
- 287 hektar
- Natura 2000-område

Seværdigt Udsigten oppefra, bøgeskoven

Sjældent Flagermus og vedlevende insekter

WGS 84 lat 56.1050 long 14.1872

Før den besøgende

- Toilet (handicapvenligt)
- Grillplads (handicapvenlig)
- Borde og bænke (handicapvenlige)

Vejbeskrivelse

Reservatet ligger i Kristianstad kommune. Lige syd for Fjälkestad går en skiltet vej ind til Balsberget, og parkeringspladsen ligger i skovkanten. Du kan også nå naturreservatet via den cykelsti, der går rundt om Råbelövssjön. Nærmeste stoppested er *Balsby Moltareliden*.

28 Boarps hed

Den smukke lynghede lige uden for Linderöd er et stykke levende kulturhistorie. Her kan du vandre på de åbne heder, der dækkede store dele af Linderödsåsen i 1700-tallet og 1800-tallet. Traditionel pasning gennem græsning og afbrænding holder området åbent og lavt bevokset. Når lyngen blomstrer i august, stråler de smukke bakker i lilla toner.

Vidstrakte lyngheder

Lyngheden var tidligere en normal naturtype på sandede, grusede og næringsfattige marker, men i dagens landskab en sjældenhed. De var resultatet af den rovdrift på skoven, der skete i 1600-tallet. Naturreseptatet Boarps hede udgør bare en fjerdedel af den lynghede, der lå ved Boarp i slutningen af 1700-tallet. Lynghederne anvendtes tidligere som græsmarker, og i pasningen indgik også at afbrænde heden med jævne mellemrum. Asken gav næring til de magre jorde, og lyngplanterne, der overlevede branden, kunne skyde nye skud.

Guldblomme og klokkelyng

Over grundfjeldet af granit ligger et tyndt, magert jordlag, der er domineret af lyng og

græs. Her vokser blomster som guldblomme, liden klokke, lav skorsoner og djævelsbid. I de fugtige fordybninger mellem bakkerne trives tranebær, mosebølle og klokkelyng.

De blomstrende planter og specielt lyngen, der blomstrer i august, lokker mange insekter og sommerfugle til. Man kan også finde både blåbær og tyttebær på heden.

På bakken Högabjär, 183 meter over havet, ser man ud over det svagt kuperede landskab med dets bløde bakker.

Om reservatet

- Oprettet 1976.
- 30 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt lyngheden

Sjældent lyngøjentrøst

WGS 84 lat 55.9313 long 13.7780

For den besøgende

Informationsskilt.

Vejbeskrivelse

Reservatet ligger i Kristianstad kommune. Fra vej E22 er der skiltet til naturreseptatet Boarps hede nogle kilometer sydvest for Linderöd. Ad nogle småveje kommer man hen til parkeringen ind til heden. Nærmeste busstoppested er Linderöd, cirka fem kilometer borte.

29 Dunderbäcken

Dunderbäcken deler sig op i flere små bække, der slynger sig ned gennem naturreservatet, der ligger på Linderödsåsens nordskråning. I træernes skygge i det fugtige miljø er der mange svampe, mosser og snegle, og mange af dem er sjældne og udryddelsestruede.

Frodige løvskove

Størstedelen af reservatet er bevokset med skov. Navne på gårdene i nærheden, Lille Böke og Böde Gård, vidner om, at her har der vokset bøg i lang tid. Langs bækken ligger også sumpskove med rød-el og ask.

Artrige miljøer

Dunderbäcken er kendt for sin rige svampeflora; her kan man finde både normale spiselige svampe og mere usædvanlige rariteter. Her findes en høj biologisk mangfoldighed med mange mosser, fluer og snegle. Det skyldes den kalkrige, næringsrige jord. Desuden

bidrager kalkgennemstrømningen og de små bække til en høj luftfugtighed, som har givet anledning til en interessant lavflora.

En grøn trækorridor

Ved reservatet går den gamle jernbane, der i dag er lavet om til en cykelsti mellem Kristianstad/Degeberga og Maglehem. Om sommeren er det som at cykle gennem en grønskindende tunnel. I den sydvestlige del ligger en græsmark, hvor der er blevet græsset på siden 2006. På den lille bakke, Tranekull, på græsmarken har man fin udsigt over Kristianstadsslätten.

Om reservatet

- Oprettet 2005.
- 26 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt bøgeskoven med forårsblomster

Sjældent svampefloraen

WGS 84 lat 55.8027 long 14.1439

For den besøgende

Cykelsti. Afmærkede stier.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet Dunderbäcken ligger i Kristianstad kommune, syd for Degeberga. Kør sydpå ad vej 19 fra Degeberga. Midt på, hvor vej 118 drejer af til venstre ligger reservatet nogle hundrede meter ind til højre side for vejen. Nærmeste stoppested *Olserödvägen eller Österlia by.*

30 Fjälkinge backar

Fjälkinge bakke hæver sig över 100 meter over den omgivende Kristianstadslätten. Fra toppen har man en storslået udsigt og på en klar dag kan man endda se til Stenshuvud.

På selve bakken vokser fyrretræer, men også en hel del bøg, eg, fuglekirsebær og anden løvskov. En hårdt trampet sti leder rundt om bakken, i skovbrynet ud mod de omgivende åbne marker. Om forsommeren akkompagneres vandreturene af et ivrigt fuglekor. Hvis man ikke vil op ad den stejle og stenede sti til toppen, så er der alligevel mange smukke udsigter vejen rundt.

Blomstrende græsområder

Eller også kan man gå ud i de artsrige græsområder rundt om bakken; langs den sydlige del af stien er der flere overgange med hegn. Her ude blomstrer der rigeligt af kobjælder om foråret, for så senere at blive afløst af stenbræk, småbladet timian og bakkenellike.

Ved bakkens kant løber to naturlige kolde kilder, en i skovbrynet mod nordvest og den anden ude på den åbne græsmark i syd. Den i syd bruges stadigvæk til at vande de græssende dyrene.

Spændende geologi

Grundfjeldsbakken Fjälkinge bakke har en helt speciel historie. Selve fjeldet blev langsomt dannet for nogle hundrede millioner år siden. Kontinentalpladen, som Sverige ligger på, befandt sig dengang langt sydpå; der var varmt og fugtigt.

Lige ved Fjälkinge bakke var fjeldet mere modstandsdygtigt mod de kræfter, der langsomt, men sikkert får hårde bjergarter til at smuldre til ler. Et restbjerg dannede sig;

det hæver sig nu over det omgivende grundfjeld. Langt senere, for cirka 100 millioner år siden, flød Kridttidens hav hen over Skåne, og det restende bjerg indlejrede sig så efterhånden i det tykke lag kalksten, der stadigvæk dækker den omgivende slette. Andre bakker i nærheden med samme historie er for eksempel Lilles bakke, Kjugekull og Vångaberget.

Om reservatet

- Oprettet 1968.
- 186 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Fantastiske udsigter

WGS 84 lat 56.0555 long 14.2768

For den besøgende

Toilet.

Vejbeskrivelse

Fjälkinge bakke ligger ca. 7 km øst for Kristianstad, lige nord for Fjälkinge i Kristianstad kommune. Reservatet nås nemmest fra vejen mellem Fjälkinge og Österslöv, hvor vejskilte angiver indkørslen til parkeringspladsen. Man kan også nå reservatet til fods fra Fjälkinge. Nærmeste stoppested *Fjälkinge*.

31 Kullaskogens reservat

I dag er der langt mellem huse og landsbyer i Kullaskogen, men langs stier og veje er der levn fra de mennesker, der engang levede her. De var personer, der aktivt anvendte det, som jorden og skoven kunne byde på. Skoven er fuld af levn fra det gamle bondelandskab med tjæredale, kulmiler og små opdyrkede lodder indespærret i skoven. I Kullaskogen findes tre naturreservater: Sporrakulla, Dalshult og Grävlingabackarna.

Kullaskogens historie

Skoven så anderledes ud før i tiden. Jorderne var en del af de vidstrakte udmarksområder, der blev brugt til græsning. I 1700-tallet og 1800-tallet bestod skoven af fyr med indslag af løvtræer. Den var betydeligt mere tyndt bevokset end i dag med lysninger og træer i forskellige aldre. De sidste hundrede år har grantræer erstattet fyrretræer, og den er også blevet beplantet på jord, der før i tiden var opdyrket.

De fire gårde i Kullaskogen, heriblandt Sporrakulla og Dalshult, lå i de mest frugtbare

dele af Kullaskogen. Rundt om gårdene var der jorde, der blev brugt til dyrkning, høhøst og græsning om sensommeren. Bøge og ege var vigtige, som føde for gårdenes svin. I en protokol fra 1671 står der, at Sporrakulla havde fem fritgående svin og Dalshult hele 90 svin. I dag er de to gårde, Dalshult og Sporrakulla, naturreservater.

Minder om Kullaskogens indbyggere

Rundt om på gårdene er der stadigvæk i dag mange levn fra det gamle kulturlandskab. Beskårne træer og kreaturstier er minder fra en tid, hvor Dalshult og Sporrakulla var fuld af mennesker og dyr. I Dalshult er der også rester af terrassedyrkning, en måde at udnytte de skrånende jorde på til dyrkning.

Bønderne i Kullaskogen var virkelig datidens entreprenører. Jorden var mager, og det var nødvendigt, at bønderne havde andre beskæftigelser ved siden af landbruget for at kunne overleve. Der er levn fra deres arbejde med at fremstille kul og tjære på markerne omkring gårdene ligesom ruiner af møller og stenbrud. Om sommeren holder Glimåkra fødeegnsforening Sporrakulla åbent for besøgende, men hele året er du velkommen til at besøge gården på egen hånd, og du kan spise din madpakke på gårdspladsen. Rodatorpet er et gammelt hus for soldater, der har været opstillet ved regimentet i Kristianstad i 60 år, inden det blev givet tilbage til Kullaskogen i 2000'erne.

Grävlingabackarna

Grävlingabackarna er et eksempel på de magre jorde i Kullaskogen. Det var før en tyndt bevokset skov med fyr og løvtræer, men allerede i 1600-tallet begyndte grantræer at vandre ind fra nord og bøg fra syd. Granskoven blev i begyndelsen af 2000'erne angrebet af granbarkbillen, hvilket gjorde, at de fleste grantræer døde. Nu er skoven et tag-selv-bord for flagspætter og andre organismer.

I Grävlingabackarna er det meningen, at skoven skal udvikle sig frit. Hvilke træer, der vinder – bøg eller gran – ved vi først om hundrede år. Men det er ikke et naturreservat, der egner sig til besøg; der er mange døde træer, der kan falde ned over de besøgende. Tag hellere til Sporrakulla og Dalshult på udflugt.

Om reservatet

- Grävlingabackarna 24 ha, Oprettet 2009
- Dalshult 56 ha, Oprettet 2009
- Sporrakulla 24 ha, Oprettet 2010
- Sporrakulla är Natura 2000

Seværdigt De beskårede træer ved Sporrakulla og kreaturstien ved Dalshult

WGS 84 lat 56.2888 long 14.2420

For den besøgende

Afmærkede stier. Skåneleden. Toilet. Grillplads.

Vejbeskrivelse

De tre naturreservater ligger i Östra Göinge kommune, nordøst for Sibbhult. Kør fra Sibbhult mod Lönsboda. Efter 2,5 km drej til venstre ved skiltet (naturreservat), og fortsæt 2 km til parkeringen ved Sporrakulla. Stoppested Sibbhult.

32 Ljungryda-Östafors

På grænsen mellem Skåne og Blekinge løber Holjeå, slyngende sig mellem høje, skovklædte bjergrygge. Naturen er dramatisk med fossende vand og rullestensåse med skarpe rygge. Er man heldig, kan man nede ved åen få øje på en isfugl, strømstær eller gul vipstjert, der leder efter føde i strømmene.

Tag en tur ind i Blekinge

Naturen har ingen grænser, og reservatet breder sig på begge sider af grænsen mellem Skåne og Blekinge. Det er et afvekslende landskab, der skifter mellem skov og åbne marker. De stejle skråninger er beklædt med løvtræer som bøg, avnbøg og eg. Langs åens bredder er der mange steder en kant af elletræer.

Kulturhistorie

Den snævre dal ved Holjeå har fungeret som en vej igennem området lige siden istiden. Mennesker bosatte sig her allerede i stenalderen for 5 000 år siden. Der findes mange grave og rester af bopladser. I landskabet rager mange gravhøje fra bronzealderen op; den allerstørste er den såkaldte Kungagraven. Den ligger i Blekinge lige nord for lensgrænsen. Den er 20 meter i diameter og mere end 3 meter høj.

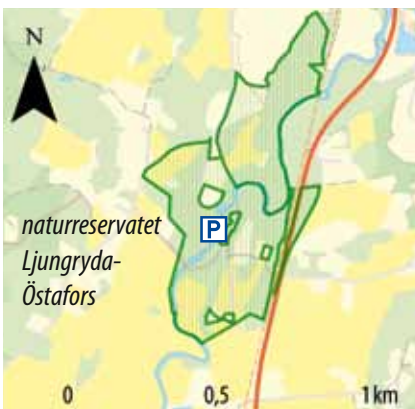
Der er også spor efter menneskers arbejde med jorden. Her i dalsænkningen kan man stadigvæk opleve de gamle veje, finde rester af terrassedyrkning og beskårede træer. Disse træer kan man kende ved, at de et godt stykke oppe af stammen forgrener sig i mange mindre stammer. Her hentede man engang løv og grene til foder og tømmer. Lavmosen, som er en udløber af åen, blev frem til midten af 1900-tallet brugt som eng, og det frodige græs blev til dyrenes vinterfoder.

Et rigt vandløb

Holjeås bugtende forløb med strækninger af roligt vand vekslende med vandfald, skaber forudsætningerne for en stor artsrigdom både i vandet og på land. Her er der masser af kongebregne, en høj bregneart. I åen er der mange

fiskearter som ørred, elritse, bæklampret, ål og gedde. Da kraftværket ved Östafors blev revet ned i efteråret 2007, banede det vejen for, at fisk kunne svømme op ad det fossende vand. Laks og lakseørred vandrede op i Holjeå fra Ivösjön og er endda blevet set oppe ved Olofström.

Åens vandfald er blevet udnyttet som kraftkilde til møller, save og en sømfabrik. I 1920'erne lod bankdirektør Ekman Holjeå dæmme op, og en sømfabrik blev anlagt ved Östafors. Her blev der fremstillet over 100 ton søm om året. Vandkraftudvindingen ved Östafors ophørte i 1960'erne. De fleste bygninger er blevet revet ned, men der er stadigvæk mange spor tilbage, blandt andet sømfabrikens skorsten og et renoveret transformatortårn.

Om reservatet

- Oprettet 1985.
- 27 ha, varav 19 i Skåne
- Natura 2000 område

Seværdigt Den fossende å

Sjældent Kongebregnen (en høj bregneart)

WGS 84 lat 56.2131 long 14.5160

For den besøgende

Afmærkede stier. Bålplads. Sheltere.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet Ljungryda-Östafors ligger på grænsen mellem Blekinge og Skåne på vejen mellem Olofström og Näsrum. Nærmeste stoppested Östafors.

33 Nåsums bokskogar

En gang gik kreaturer og græssede blandt klippeblokke og skrænter i Ryssbergets skove. Den fattige jord på fjeldet er i dag en spændende naturskov, hvor træerne passer sig selv. Her kan man opleve stilheden blandt mosbeklædte stenblokke og store træer.

Navnet Ryssberget kommer fra ordet "ris" som betyder småskov eller kratskov. Det giver os et fingerpeg om, at her voksede ikke frodig bøgeskov, men den næringsfattige, tynde jord gjorde, at skoven voksede dårligt.

Skovens historie

Skoven på Ryssberget har været fælles jord for landsbyerne omkring fjeldet siden middelalderen. Det var først i 1800-tallet, at jorden blev opdelt mellem de forskellige gårde. Udmarken kaldes den del af landsbyens jord, der ikke bruges til dyrkning eller eng. Her græssede landbyens dyr, og man samlede tømmer og brænde i skoven. Skovbruget på denne tid var ikke så intensivt som nutidens skovbrug,

og skoven var tyndt bevokset med træer i forskellige aldre. Spor af at skoven har været anvendt som græsmarker, kan ses på træernes udseende. Flerstammede træer dannes ofte, når dyrene græsser på unge træer. Flere steder på de tidligere græsgange kan man finde indhegninger i form af stengærder.

En varieret naturskov

I dag passer skoven sig selv og har udviklet sig til en slags naturskov. Træerne får lov at ligge der, hvor de falder, og resultatet vil blive en variationsrig skov. Store dele af reservatet er bøgeskov på fattig jord, men der gror også andre træarter som eg og hassel. I de fugtige dele dominerer ellesumpskog og lavmoser.

Den biologiske mangfoldighed i skoven er stor. Det skyldes dels, at skoven har en lang historie, men også det varierede skovmiljø, der opstår på skovskrænter, klipper og fugtige områder. Skoven har mange usædvanlige mosser og laver.

Oplev fortidsminderne under dine fødder

Fra parkeringspladsen i vest har man mulighed for at vandre på et ægte fortidsminde, en såkaldt hulvej. Det er resterne af vejen over fjeldet; nogle steder med stengærder i kanten. Vejen har været anvendt i århundreder. Her har mennesker vandret frem og tilbage mellem landsbyerne, og hjulsporene efter vogne trukket af okser og heste ses stadig den dag.

Om reservatet

- Oprettet 2010.
- 85 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt hulvejen i skoven

Sjældent Glinsende bronzemos

WGS 84 lat 56.1724 long 14.5178

For den besøgende

Afmærkede stier. Rastepladser. Skåneleden.

Vejbeskrivelse

Näsums bøgeskove ligger i Kristianstad kommune, tæt på det bebyggede Näsüm. Parkeringen ligger i reservatets vestlige del, i Näsüms østlige udkant. Nærmeste stoppested *Amadeus bakke*.

34 Osby skansar

I dag er Osby skanser en stille oase, hvor man kan nyde bøgeskovens stilhed. Men her udspillede der sig en gang bitre grænsekrige. Højt oppe på åsen anlagde danskerne i 1611-1613 et forsvarsanlæg for at kunne kontrollere vejen mellem Sverige og Danmark, der gik lige her ved Osbysjön. Fra skansen overvågede gøngebønderne de vadesteder over Helge å, som lå nedenfor.

Fra græs gange til bøgeskov på fattig jord

Osby skanser, eller som de også kaldes Sibbarps skanse, ligger bare et par kilometer syd for Osby mellem Osbysjön og Helge å. Naturfredningsforeningen købte allerede i 1916 jorden. Først blev den fredet som naturmindesmærke i 1921 og siden som reservat i 1928.

Tidligere var området en del af et åbent opdyrket landskab. I lynchbevoksede, stenede bakker med enkelte egetræer gik kreaturer og græssede. Da græsningen ophørte, voksede markerne til igen. Træerne bredte sig, og i dag

er skoven en varieret bøgeskov. Her og der står en enebusk tilbage og vidner om den gang, da kreaturerne var med til at forme landskabet. På de næringsfattige morænejorde dominerer blåbær og bølget bynke.

I midten af skoven ligger et mere fugtigt område, hvor der vokser birkesumpskov med et par vandspejl mellem træerne. I den østlige del af reservatet ligger en lille bakketop, hvor grundfjeldet af grårød granit kommer til syne. Herfra har man en smuk udsigt over Osbysjön.

Striden ved skansen

En dag i september 1657 kom en gruppe svenskere ridende sydfra. De havde været nede i Skåne og var nu på vej hjem. Her ved Sibbarps skanse mødte de danskerne og deres befalingshavende Knud Ulfeldt. En bitter strid brød ud med mange døde på begge sider. En mindesten er rejst på stedet for at hædre de faldne, heriblandt Knud Ulfeldt.

I den allersidste dansk-svenske krig indtog svenskerne skansen i 1677 fra de gøngebønder, som Christian den IV havde sat til at forsvare grænsen. I dag ligger resterne af skansen tilbage inde i skoven. I skansens midte står to

gamle stenhegn, og nogle få træer vokser op midt på skansen.

Lokalmuseumsgård og gamle marker til høhøst

Ved reservatets sydvestlige grænse ligger en lokalmuseumsgård. Det er en gammel rygåshus fra 1600-tallet, der blev flyttet hertil fra Stafshult. Hvis man skuer ud over Helge å, ser man ud over Hasslaröds enge. Der er oversvømmelsesmarker, som engang blev brugt som marker til høhøst, men som i dag stille vokser til.

Om reservatet

- Oprettet 1928.
- 7 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt resterne af den gamle skanse

WGS 84 lat 56,4328 long 12, 5754

For den besøgende

Toilet ved lokalmuseumsgården.

Vejbeskrivelse

Osby skanser, som også kaldes Sibbarps skanse, ligger i Osby kommune. Den ligger lige syd for Osby på Hässleholmsvägen netop der, hvor Helge å løber ud i Osbysjön. Her er anlagt en parkeringsplads. Man kan også komme til reservatet fra parkeringspladsen ved lokalmuseumsgården. Stoppested *Sibbarps skans*.

35 Ubbalt

På den sydøstlige side af Vittsjön ligger skovklædte åse med gammel bøgeskov. Her kan man nyde stilheden og den friske luft sammen med flagspætter og småfugle.

Rullestensåse og bøgeskove

Hele området omkring Vittsjön er et let kuperet terræn. Her ligger stejle rullestensåse tæt efter hinanden med ryggen stikkende ud i forskellige retninger. Størstedelen af reservatet er beklædt med bøgeskov. I de ældre dele af skoven, hvor træerne er langt over 100 år gamle, er der en rig flora af mos og lav. Her finder man det usædvanlige lungelav. Det fungerer som signalart for værdifuld skov. Finder man det i en skov, er det tegn på, at skoven har befundet sig her i lang tid, og den har fået lov til at stå uberørt hen. Ofte finder man mange andre usædvanlige arter sammen med lungelav.

Bade, grille og vandre

Der er rige muligheder for både korte og lange vandreture i skoven. Her er der flere forskellige stier, og nede ved søen er der både badested og sheltere med grillplads. Skåneleden går gennem reservatet.

Gamle møller

Inde i reservatet i nogle smukke overgivelse ligger Ekholmens savmølle og Gundrastorps vandmølle, som nu er en fredet bygning. Bygningerne ligger på begge sider af Vieå, der her danner grænsen mellem Verums og Vittsjö sogn. Deres nuværende udseende fik bygningerne i 1870'erne, men møllepladsen er omtalt allerede i midten af 1600-tallet.

Om reservatet

- Oprettet 1977.
- 82 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt søen og den gamle mølle

Sjældent lungelav

WGS 84 lat 56.3517 long 13.7027

For den besøgende

Afmærkede stier. Skåneleden. Rastepuds. Bademuligheder i Vittsjön.

Vejbeskrivelse

Reservatet ligger ca. 4 km øst for Vittsjön i Hässleholms kommune. På vejen mellem Vittsjön og Verum drejer man nordpå mod Gundrastorp, efter ca. 700 m findes parkeringspladsen.

36 Åraslövs mosse

Tag på udflugt til vådområderne, de våde enge og sumpskoven med mulighed for at opleve hele tretten forskellige orkidéarter. Åraslövs mose med sine lavmoser og fugtige løvskove er en rest af det meget større vådområde uden for Vinslöv. Hop ud i moseområdet, og led efter kødædende planter.

En lavmose er ikke bare en lavmose

Fattig lavmose, rig lavmose, ekstremt rig lavmose – der findes mange typer af lavmoser, og det er først og fremmest artsrigdommen, der skiller de forskellige typer af lavmoser fra hinanden. Jo flere mineraler, der er i jorden omkring et vådområde, desto rigere bliver floraen. Rige lavmoser kaldes artrige, men næringsfattige moseområder. Disse vådområder har mange vækster, der ikke findes i de mere normale fattige lavmoser. I de allermost

kalkrige områder med høj pH-værdi dannes de ekstremt rige lavmoser.

Åraslövs mose er en mosaik af forskellige lavmosetyper, og den biologiske mangfoldighed er derfor både varieret og rig. Naturreservatet har en fantastisk orkidéflora, hvor de mest almindelige arter som plettet gøgeurt og tyndakset gøgeurt vokser sammen med mere sjældne arter som flueblomst og sumphullæbe. Åraslövs er et af de få steder i Skåne, hvor man finder store mængder af hvidgul gøgeurt, en

gul underart af orkidéen kødfarvet gøgeurt.

Stier med smalle broer og rige løvskove

På stier med smalle broer kan man tage ud i de fugtige områder og nyde orkidéer og andre vådområdeplanter. Her lurer den kødædende plante almindelig vibefedt på forbiflyvende insekter, som den fanger med sine klæbrige blade. Arten kalde også hårgul, fordi den førhen blev brugt til at give håret en guldgul glans.

Inde blandt træerne i Åraslövs engskove vokser en rig skovflora med arter som skovgøgelilje, skovhullæbe, skovmærke og kæmpekonval.

Dukatsommerfugl

Om reservatet

- Oprettet 2001.
- 62,3 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt engen med orkidéer

Sjældent mørk pletvinge

WGS 84 lat 56.0873 long 13.9443

For den besøgende

Afmærkede stier, delvist belagt med smalle broer.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet ligger i Hässleholms kommune, sydøst for Vinslöv. Man kommer dertil ad en mindre vej fra Vanneberga, drej ved vej 21 i østlig retning til en parkeringsplads i reservatet.

37 Äspet

Ved kysten inde i den lille landsby Åhus lige syd for Helgeås nordlige udløbsarm ligger naturreservatet Äspet. Reservatet er en del af et kystklitlandskab, der strækker sig fra Åhus og mere end tyve kilometer sydpå. I den sydlige del af reservatet findes der rigtig store klitter, der er helt op til 20 meter over havet.

Fyrreskov rig på lav

I vest, ind mod bebyggelsen, ligger en gammel statsejet park. Det er en fyrreskov, der engang blev plantet for at holde på flyvesandet, og som er rig på mos og lav. I dag er der store naturværdier i skoven, især hvad angår lav og insekter. Ved Kungslunden midt i reservatet vokser bøge- og egeskov. Hele området er gennemkrydset af gangstier.

Her kan man fint kombinere naturoplevelser og en badetur på stranden, når man besøger Äspet. I naturreservatets sydlige del ved Snickarehaken ligger et offentligt badested nede ved havet. Her går fyrreskoven over i åbne klitter med marehalm og sandhjælme.

Fuglenes reservat

Længst ude mod havet, ved Helge ås udmunding, ligger et sivbevokset grundområde med en stor lagune, Korran, samt åben sandstrand. Dette område er vigtigt for fuglene. Især om sensommeren og efteråret er stedet fyldt med vadefugle og småfugle, der holder hvil på deres vej sydoover.

I laguneområdet og på sandrevlerne yngler blandt andet dværgterner og klyder. Denne del af reservatet er et fredet område for fugle med adgangsforbud mellem den 15. marts og 30. september. Men der er to fugletårne, som man kan komme til fra parkeringspladsen nede ved havet i den østlige del af reservatet.

Om reservatet

- Oprettet 1963.
- 113 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt de høje sandklitter

Sjældent klyde

WGS 84 Äspet lat 55.9232 long 14.3019 och
fågeltornet lat 55.9192 long 14.3201

For den besøgende

Afmærkede stier. Fugletårn.

Vejbeskrivelse

Gå ud fra vej 118, der går gennem Åhus. Kør sydpå, og kør af mod Äspet, og passér broen over Helge å. Drej derefter til venstre ind på Ävägen. Efter 2,6 km kommer man til en p-plads på venstre hånd. Stoppested *Åhus Äspetvägen*

38 Kulturresevatet Örnanäs

Midt inde i den dybe skov ligger et levende mindesmærke over, hvordan mennesker arbejdede på en gård i en skovlandsby i det nordøstlige Skåne. Örnanäs har eksisteret som gård i fem hundrede år, og markerne her bærer utallige spor af områdets landbrugshistorie, især fra 1800-tallet og 1900-tallet.

Skånes eneste kulturresevat

Örnanäs er Skånes eneste kulturresevat. Her er ikke kun naturen fredet, men hele det kulturhistoriske miljø af landskaber, bygninger, viden og traditioner. Kulturresevatet Örnanäs blev indviet i 2006, og her ville man vise, hvilken udvikling en gård i skovlandskabet har gennemgået. Vi får mulighed for at opleve, hvordan boligforholdene og landskabet har set ud for over hundrede år siden.

Den gamle bondeskov

I Örnanäs er der også et af de bedste eksempler på de bondeskove, som voksede frem omkring skovlandsbyen i starten af 1900-tallet. Det var skove, der opfyldte bondehusholdningens forskellige behov. I skoven samlede man træ til husbyggeri og stakit, brænde til at varme

sig ved, foder til dyrene, og her gik køerne og græssede. Skoven var betydelig mere varieret end nutidens skove. Her fandtes der træer og buske i forskellige aldre blandet med græsbeklædte lysninger.

Örnanäs gård

Örnanäs var oprindelig en enkelt gård, men den blev udstykket til to gårde i begyndelsen af 1800-tallet. Den ene af gårdene blev nedlagt sidst i 1930'erne, og siden da er der igen kun en gård her. Der er dog mange levn efter den nedlagte gård, ligesom efter landbrug og andre bygninger, der tidligere har været på stedet. Der er også dyrkningshegn og andre spor, som viser, hvor de gamle opdyrkede marker tidligere lå. Det meste af området er i dag åbent for græsning, og i 2012 blev der

genindført skovgræsning i bondeskoven. På jorderne tæt på gården er der en del ældre, beskårede træer som lind, ask og birk. Beskæringen af træer skete for at skaffe foder til dyrene. Om sensommeren skar man løvgrene af, som så blev tørret og fungerede som vinterfoder.

Trollatorpet

Under gården i Örnäs hørte flere husmandssteder. Det eneste af dem, der er tilbage i dag, er Trollatorpet, der har været beboet helt siden 1740. Trollatorpet har en fin beliggenhed ved søen Farlängen nogle km sydvest for Örnäs gård. Her findes også kulturresevatets ældste bygninger. Markerne rundt om Trollatorpet holdes i dag åbne ved hjælp af græsning.

Om reservatet

- Oprettet 2006.
- 70 ha

Seværdigt Trollatorpet

Sjældent bondeskoven

WGS 84 lat 56.3157 long 14.3028

For den besøgende

Informationstavle og brochurer

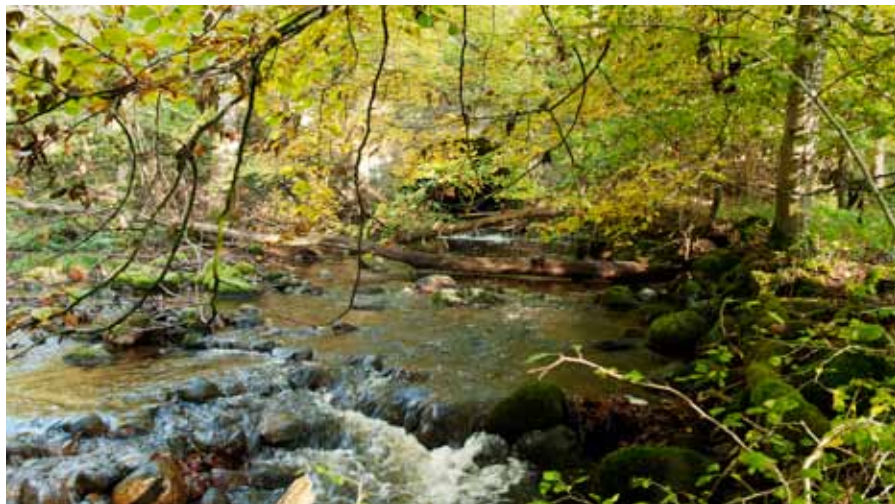
Vejbeskrivelse

Kulturresevatet Örnäs ligger i Osby kommune, på vejen mellem Sibbhult og Lönsboda. Frakørslen, der er skiltet, til reservatet ligger lige syd for Grimsboda. Trollatorpet ligger et par kilometer fra Örnäs ved søen Farlängen.

39 Borstbäcken

Borstbäcken løber ned gennem den træklædte kløft på skråningen nord for Vombsjön. Der er sikkert ikke mange, der kender til stedet, men for fugtelskende svampe og mosser er dette et eldorado. Her findes så mange sjældne og truede arter, at vi ikke har plads til at nævne dem alle. Det klare, rene vand i bækken har også mange usædvanlige insekter og fisk.

Rig på svampe

Kløften blev sandsynligvis dannet, da isen smeltede for 15 000 år siden. Den skar sig gennem plateauet af lerskifer og er i dag en løvklædt bækkkløft. Skoven er fuld af svampe med fantasifulde navne som pelargonie-mælkehø, pigget grynskælhat og blåkødet slørhat. Naturreservatet regnes for en af Skånes artrigeste svampesteder. Om foråret blomstrer ramsløg, hvide anemoner og milturt.

Den fugtige, snævre dal er også hjemsted for en sjælden slægtning til hulkravet kodriver. Det er fladkravet kodriver, der kun findes nogle få steder i Sverige, heriblandt skrænterne ned mod Vombsjön. Det var sandsynligvis munkene på Övedskloster, der i middelal-

deren indførte fladkravet kodriver til Sverige. Fladkravet kodriver blev i 1958 klassificeret om naturmindesmærke i hele området omkring Övedskloster, godt 50 år inden Borstbäcken blev et naturreservat.

En bæk af stor klasse

I bækken kan man se sølvstænk skinn på bunden. Det er småfisk som trepigget hundestejle, nipigget hundestejle og elriste, som hurtigt svømmer mellem stenene i bækken. Borstbäckens rene vand har en høj kvalitet, hvilket gør bækken til det levested for mange sjældne snegle, døgnfluer og slørvinger. Det skyggefule sted med vandet, der fosser over stenene, fremmer vandlevende mosser. På

stenene kan strømstæren hvile benene blandt kilderammeblad og robust strøm mos.

Slaget ved Borst

I 1600-tallet var Borstbäcken scenen for et blodigt slag. Ved et vadested over Borstbäcken kæmpede svenske soldater til hest mod den danske hær. Svenskerne havde været rundt og plyndret herregårde omkring Övedskloster og Hjularöd for at få mad til den svenske hær. Den danske hær havde tvangsindkaldt skånske drenge og mænd til at forsvare Skåne mod svenskerne, og ved Borstbäckens kolde vand mødtes de fem hundrede skåninger 300 svenske ryttere. Der var mange sårede og døde på begge sider denne dag i marts 1644. Svenskerne stod som sejrherre, da slaget var ovre.

Om reservatet

- Oprettet 2009.
- 46 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt kløften med bækken

Sjældent fladkravet kodriver

WGS 84 lat 55.7086 long 13.5905

For den besøgende

Reservatet har ingen afmærkede stier.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet Borstbäcken ligger i tre kommuner: Eslöv, Hörby og Sjöbo. Du finder det på Vombsjöns nordlige side på vejen mellem Harlösa og Sjöbo.

40 Bäckhalladalen

Lige nord for Simrishamn ligger smukke naturgræsmarker. De tilhørte engang det fælles overdrev for landsbyerne i nærheden. Flade klippeflader, hvor vinden og isens spor stadig kan ses, skifter med løvklædte sprækkedale og buskrige græsheder. I buskadsset med slåen, hvidtjørn, roser og hassel lever den hemmelighedsfulde hasselmus sammen med de lysende, grønne løvfrøer.

Unik geologi

Grundfjeldet består af sandsten, der blev dannet i Kambrium for 500 millioner år siden. Flere steder i reservatet er jordlaget så tyndt, at klippefladen er kommet frem. Her kan man se spændende spor fra den tid, hvor grundfjeldet blev dannet. Her er store og velbevarede mærker efter bølgeslag, forstenede bølgebevægelser i sandet på bunden af havet.

Man kan også finde isfurer, spor af frostsprængninger og blankslidte sten fra den gang ismasserne smeltede bort for 15 000 år siden. I de højere dele af reservatet har man en fin udsigt over kystlandskabet og Hanöbugten.

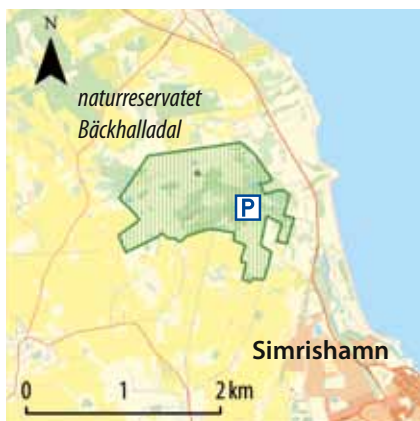
Afvekslende vegetation

Vegetationen skifter mellem tørre og fugtige trægrupper af løvskov, græsområder med lavmoser og bare klippeflader. Floraen i Bäckhalladalen har mange arter; her er over 250 planter. På de tørre enge vokser kobjælde og guldblomme, og i de kalkrige fugtige enge er der melete kodrivere og orkidéer. De mange små vandløb, der er i reservatet, gør, at her er mange amfibiedyr. Foruden løvfrøen kan man om foråret høre klokkefrøen kvække i vandet. De buskfylde jorde er hasselmusens hjemsted;

her findes en af Europas største populationer af hasselmus.

Bäckhalladalen ligger lige nord for Simrishamn, og i den sydøstlige del, som grænser op til tæt bebygget område, er der motionsstier med elektrisk belysning og grillpladser.

Om reservatet

- Oprettet 1992.
- 140 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt forstenede bølgemærker

Sjældent hasselmusen

WGS 84 lat 55.5759 long 14.3194

For den besøgende

Grillplads. Toilet. Bord og bænke. Sti med elektrisk belysning.

Vejbeskrivelse

Bäckhalladalen er beliggende et par km NNV for Simrishamn. Kør sydpå fra Simrishamn mod Ystad, lige uden for Simrishamn drej da nordpå mod Grøstorp og Gladsax. I Grøstorp tag den anden sidevej mod nord (højre), efter ca. 10 km er du fremme.

41 Drakamöllan

Drakamöllan og det tilstødende reservat Kumlan er et vidunderligt landskab med vidstrakte græsheder, enestående sandsteppemiljøer og trægrupper af frodig bøgeskov. Her har et gammeldags opdyrkningssystem med lange brakperioder skabt et enestående naturmiljø med en meget speciel flora. I bakkerne blomstrer velduftende grenet edderkopurt, og om sensommeren lyser heden af lyngens lilla blomster.

Det gammeldags jordbrug skabte liv i bakkerne

De sandede bakker, der blødt bølger frem, blev dannet, da indlandsisen smeltede bort. Mennesker lærte tidligt at udnytte de let anvendelige jorde til opdyrkning. Og da træerne blev fældet for at holde alunbruget i Andrarum i gang, blev området endnu mere åbent.

Men jorderne var ikke tilstrækkeligt næringsrige, til at der kunne dyrkes på dem hvert år. I stedet blev der indført perioder med braklægning, hvor markerne efter et par år med rug og boghvede, fik lov at hvile. Nogle gange kunne disse brakperioder vare op til 10-20 år, og imens blev området brugt som græsmarker. Resultatet blev et miljø rigt på arter, hvor planter, svampe og dyr, der trives i denne mosaik af åbne sandområder og blomstrende vegetation, fandt deres levested. Nektarfylde blomster lokker sommerfugle til, og her finder man blandt andet den sjældne sortpletlet blåfugl. For at lyngen ikke skal vokse sig for stor og overtage de åbne græsheder, afbrændes et stykke af heden af hvert år.

Sand og varme giver liv

De sandede jorde har sine specielle arter – det mærker man ikke mindst på navnene. Grenet edderkopurt, markfirben og jordbi er arter, der trives i Drakamöllan og Kumlan. Møgbiller

og månetorbist er også sandelskende, men kræver, at der er dyr, der græsser på markerne. Møgbiller udnytter ekskrementer som føde og graver sig ned i gange under dem.

På kalkrige partier i Drakamöllan og det tilstødende naturreservat Kumlan, finder man den unikke naturtype, nemlig sandsteppen. Den består af tørre, træløse jorde på kalkrig sandjord. Her vokser klitkambunke, grenet edderkopurt og sandrottehal. Men hvis jorden ikke vendes som fx ved pløjning, udvaskes kalken, og arterne forsvinder.

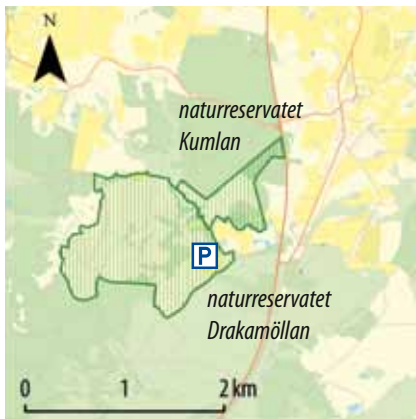
Pirolens land

Her på Drakamöllan har man stor mulighed for at se pirolen. Den gulsorte fugl føles næsten for

Månetorbist

eksotisk på vores breddegrader. Desværre kan den være svær at komme til at se, så måske må man nøjes med dens karakteristiske fløjten. Det er især i løvskovspartierne og langs åen, man finder pirolen.

Om reservatet

- Drakamöllan 147 ha, Oprettet 1962.
- Kumlan 34 ha, Oprettet 1971, utvidet 1976 och 2012
- Natura 2000 område

Seværdigt de bølgende lyngheder

Sjældent sortpletlet blåfugl

WGS 84 lat 55.7596 long 14.1295

For den besøgende

Afmærkede stier. Bord og bænke.

Vejbeskrivelse

En km syd for Maglehem ved vejen mellem Degeberga og Brösarp ser du et seværdighedssymbol, der viser vejen til reservatet. Efter 500 m ad en mindre vej kommer du til parkeringspladsen og udgangspunktet for vandrouten, se vejkort. Busstoppested findes på vej 19. Stoppested *Maglehem Sockenvägen*.

42 Gyllebo

Gyllebosjön ligger som en oase omringet af skovens vegetation. Her er der mulighed for både at bade og vandre i løvskovene. Opdag de spændende sumpløvskovene langs Sjöstigen, eller hold picnic ved en af de dertil indrettede rasteplasser.

Hasselmus

Skoven

Skovene omkring Gyllebosjön indeholder mange gamle træer og meget dødt ved. Det gør, at her finder man mange vedlevende svampe, mosser og lav, bl.a. glinsende kernelav og rosenrød tensporelav. I de fugtige partier, især ved den sydlige side af søen, er der sumpskove med rød-el, mindre lavmoser og små åbne vandspejle. I disse små vandløb kan man finde stor vandsalamander, springfrø og løvfrø.

Hasselmusens hjem

Den sjældne hasselmus trives på buskmarker med hassel, brombær og almindelig gedeblad. Det er ikke så tit, at man har mulighed for at se det sky dyr. Men når løvet er faldet af om efteråret, skal man holde udkig efter musens sommerbo lavet af løv, græs og grene. Hasselmusen selv går i hi om vinteren nede i sit lune bo under træernes rødder.

Bade og fiske i Gyllebosjön

Gyllebosjön er Österlens største sø. Den er en dyb, klar sø med mange fisk. Her findes både tilførte arter som sandart og regnbueørred og en naturlig fiskefauna med gedde, aborre og ål. Langs søbunden ligger "Munkaryggen", en

rullestensås. I Gyllebosjöns fiskeplejeområde er der mulighed for at købe fiskekort og leje både ved søen. I søens østlige del ligger et badested med grillplads og toiletter.

Rid rundt om søen

Det er muligt at tage hele Gyllebosjön rundt på hesteryg ad små veje og den specielt anlagte ridesti på søens nordside. Her er der også en rastepads med plads til heste.

Gyllebo slot og borgruin

På en holm i søen, uden for selve naturreservatet, ligger Gyllebo slot og borgruin. Bebyggelsen på holmen stammer fra 1200-tallet, en rest af en borg, som Laurids Lauridsen Knob lod opføre i 1538-1544.

Om reservatet

- Oprettet 2009.
- 128 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt bøgeskoven rundt om søe

Sjældent hasselmusen

WGS 84 lat 55.6011 long 14.2020

For den besøgende

Afmærkede stier. Toilet. Grillpladser. Borde og bænke. Ridesti.

Vejbeskrivelse

Gyllebo ligger i Simrishmans kommune. Tag mod Östra Vemmerlöv fra vej 11 mellem Simrishamn og Tomelilla. Nord for landsbyen er der en frakørselsvej til venstre, der er skiltet med Gyllebo. Parkeringen ligger ved badestedet ved søens østlige strand.

43 Kronovalls store vång

I mange århundreder er området omkring Kronovalls slot blevet brugt til græsning og høvhøst. Det har skabt den rige blomsterpragt, der er på Kronovalls Store Vång. Her finder du kattefod, mælkeurt og guldblomme – blomster, som har aner i det tusindårige kulturlandskab, som vores enge og græsmarker består af.

Udstrakte græsmarker

Naturreservatet Kronovalls Store Vång består af en mosaik af buskklædte bakker og åbne græsmarker. I den tyndt bevoksede løvskov er der næsten et parklignende landskab med lysninger og gamle storkronede træer. Specielt værdifulde er de store gamle lindetræer.

Løvfrøens legeplads

Om forsommeren, når de mange blomstrende hvidtjørnsbuske lyser hvidt, er græsmarkerne fulde af liv. Løvfrøer leger i dammene omkring naturreservatet. De har deres hjem i buskområ-

derne resten af året. Tornskaden yngler gerne i tjørnebuskene, og stæren flyver pendul mellem sit bo i den gamle eg og de åbne marker, hvor den finder føde.

Væltede kæmper

Her og der hviler et væltet kæmpetræ. Den gør nu sin sidste, men måske vigtigste opgave som bolig og føde for levende insekter og svampe. Træer, der får lov at blive liggende i skoven hele deres liv, er vigtige for den biologiske mangfoldighed.

Kattefod

Leverurt

Om reservatet

- Oprettet 2010.
- 50 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt den trækledte græsmark

Sjældent kattefod, snabeltroldurt, guldblomme

WGS 84 lat 55.6388 long 14.0431

For den besøgende

Borde og bænke. Afmærkede stier.

Vejbeskrivelse

Kronovalls Store Vång ligger i Tomelilla kommune. Man kommer til naturreservatet ad en mindre vej, der drejer fra ved landevejen mellem Fågeltofta og Sankt Olof, lige vest for Kronovalls Vinslott.

44 Listarum

Den skovbklædte Listarumsåsen er en mægtig rullestensås, der ligger udstrakt i det åbne slettelandskab lige nord for Smedstorp. Engang var åsen dækket af åbne græsmarker og kæmpetræer. I dag kan man vandre i en grøn skov fuld af fuglesang.

Skovklædte åse og åbne græsmarker

Områdets grusåse blev dannet af de smeltevandsfloder, der fyldte Skåne, da indlandsisen smeltede bort. Her lå i 1800-tallet "Djura-backarne" – bakker med åbne, buskfyldte græsmarker og enkelte storkronede træer. I dag er åsene skovklædte, og kun små områder med græsmarker og fugtige lavmoser ligger indeklemte i skovområdet.

En skov i forvandling

Den hundred år gamle skov, der domineres af eg og bøg, har fået lov at vokse frit. Den har udviklet sig til et variationsrigt skovområde med et stort antal busk- og træarter. Her kan man i dag finde samtlige Sydsveriges vilde løvtræer.

Skoven skal også fortsat have mulighed for at udvikle sig i sit eget tempo med træer i forskellige aldre. Ved at bevare døende og døde træer skabes der levesteder for en række laver, svampe og insekter. I reservatet er der skov af forskellig karakter, heriblandt fugtige lavmoser med birk og områder, der domineres af lindetræer.

Forårets sang og blomsterpragt

Der er om foråret, at Listarums naturreservat er smukkeste. Markerne er dækket af en rig forårsflora med blå anemone, guldstjerne,

lærkespore og den specielle pletbladede lungeurt. Skoven er fuld af fuglesang. Her yngler løvskovens typiske sangere som munkefugl og grønsanger sammen med musvit, blåmejse og spætmejse. Om efteråret kommer skovskaden på besøg på jagt efter nødder og bær.

Listarums naturreservat blev oprettet i 1970'erne for at beskytte åsene mod grusgravning. Reservatet består af tre områder, der ligger med knap en kilometers afstand til Listarumsåsen. Da åsen skrånede mod nord og syd dannes der to forskellige mikroklimaer med forskelle i temperatur og fugtighed på de to skråninger. Det gør, at man kan finde interessante forskelle i vegetationen.

Vandre hertil på Gårdsløsaleden

Stien, som starter i Smedstorp, er en 12 km lang natur- og kulturvandring og går igennem to af delområderne i naturreservatet Listarumsåsen. Med i købet får man også Ljungavångens naturreservat, et område, hvor den sjældne og truede løgfrø parrer sig.

Om reservatet

- Oprettet 1976 och 1979
- 60 hektar
- Natura 2000 område

Seværdigt en løvskov med mange arter

Sjældent skovskaden

WGS 84 östra parkeringen lat 55.5738 long 14.1112 och västra parkeringen lat 55.5687 long 14.0879

For den besøgende

Afmærkede stier. Borde og bænke.

Vejbeskrivelse

Naturreservatet ligger i Tomelilla kommune, nord for Smedstorp. Tag vejen fra Smedstorp mod St Olof. Parkering i venstre side cirka 1,5 km nord for Smedstorps kirke. Andre parkeringsmuligheder findes ved at dreje til venstre lige nord for kirken og derefter dreje til højre efter knap en km.

45 Sandhammaren

Langs Skånes sydøstlige kyst, mellem Löderup og Mälarhusen, ligger et af de største og mest værdifulde kystklitområder i Sverige. Det meste af området er fredet i reservaterne Hagestad, Hagestad Järarna, Backåkra og Sandhammaren.

Sand i evig bevægelse

Langs kysten løber en åben sandstrand, der om sommeren indbyder til at tage sol og bade. Strandene langs det sydøstlige Skåne er dog hele tiden under forandring. Under stormvejr udsættes Kåsebergaåsen – mellem Hammars bakker og Löderup – for kraftig erosion. Havet har i de sidste år taget mere end 200 meter strand ved Löderups badestrand og i Hagestads naturreservat. Sandet føres østpå af strømmene nær kysten bort mod Sandhammaren, der derved hele tiden bliver større.

Mere end blot sand i reservatet

Inde bag stranden i Hagestad ligger åbne klitområder, lyng- og græsheder, skove og marker med lavmoser. De højeste klitter finder man langs stranden øst for Tyge å, der løber igennem reservatet. Store dele af området er dækket af beplantet fyrreskov, der er blandet op med eg, birk og andre løvtræer.

Egekratskov

Her ved kysten er der egetræer, der gror på en særlig måde. De er lave, krybende, knudrede og har flere stammer. Floraen i egeskoven, om også kaldes kratskov, er domineret af liljekonval, som på visse steder helt dækker jorden.

Et rigt dyreliv

Området har en masse sommerfugle. Der yngler mange småfugle i løvskoven, og på de åbne marker skal man holde udkig efter den sjældne markpibe. Om efteråret og foråret passerer trækfugle, og ofte raster der også store mængder småfugle som drosler, sangere og fluesnappere. Markfirbenet kan man finde i det varme bare sand.

Hagestad og Sandhammaren er det eneste større skovområde i det sydøstlige Skåne, og her er der et rigt dyreliv med elg, rådyr, kanin og egern.

Flere reservater langs kysten

Andre reservater eller naturfredningsområder langs kyststrækningen er Hammars backar-Kåseberga, Ystad sandskov og Mälarhusen.

Sandödla

Om reservatet

- Backåkra Oprettet 1958, 41 hektar
- Hagestad Oprettet 1960, utvidet 1993, cirka 320 hektar
- Hagestad Järarna Oprettet 2011, 84 hektar
- Sandhammaren, Oprettet 1987, 625 hektar
- Natura 2000 område

Seværdigt den langstrakte sandstrand

Sjældent markfirbenet

WGS 84 Hagestad lat 55.3806 long 114.1389 och Sandhammaren lat 55.3859 long 14.1971

Før den besøgende Toilet, borde og bænker. Afmærkede stier. Gennem reservaterne går Skåneleden.

Vejbeskrivelse

For at komme til Sandhammaren og de øvrige reservater følger man kystvejen mellem Käseberga og Skillinge. Fra kystvejen er der flere frakørsler ned til reservatet og badestranden.

46 Stenshuvud

Stenshuvud med sin skarpe profil mod Hanöbugtens kurvede strand har længe været tillokkende for mennesker. Allerede i 1800-tallet kom grupper af personer hertil for at finde en rolig stund og nyde områdets skønhed. I dag kun du i parken opleve næsten alle Skånes naturtyper på en dag.

Hele Skånes natur på et lille areal

I nationalparken er der mange forskellige naturtyper på et lille areal. På bare to timer kan du opleve løvskove, græsmarker og sandede heder. Norra Stenshuvuds top knejser 96 meter over havet og er det højeste af de tre udkigssteder i parken. Her har du udsigt over Østersøkysten endda helt til Blekinge.

Du finder fortryllende ellesumpskov i fugtige lavmoser, tæt avnbøgskov med indslag af storkronede bøge og ege, som minder om dengang bønderne havde dyr på græs i området. Enge og heder afløser hinanden, og i den sydlige del af nationalparken løber en smuk sandstrand, som mod nord afløses af en dramatisk klippestrand. Den

sandede hede med sine specielle arter, der lever i den tørre jord, er et besøg værd.

Er du heldig, kan du høre pirolen fløjte eller se skovsnepens skygge bevæge sig i skoven. Hasselmus og løvfrø er sjældne, men mulige gæster i området.

Spor efter mennesker

Ved lyngheden findes en hellekiste, der er 4000 år gammel. En stenalderboplads menes at have ligget ved den sandede hedes nordøstlige del, med flere spændende flintefund som "bevis". Resterne af en tidligere borgmur løber rundt om den sydlige top; den blev bygget ca. 500 e.Kr. Måske søgte mennesker tilflugt her i urolige tider – borgens historie ligger skjult i det dunkle. Overalt ser man stengærder, som minder os om dengang, der græssede kreaturer her.

Græssende dyr tilbage på Stenshuvud

En stor trussel mod naturen i dag er tilgroning. For næsten hundrede år siden var store dele af Stenshuvud et åbent landskab med græssende kreaturer og mennesker, der udnyttede skovens ressourcer. I en periode i midten af 1900-tallet voksede området til. I dag er der græssende dyr tilbage på store dele af Stenshuvud. De hjælper til med at holde landskabet åbent og øger chancen for større biologisk mangfoldighed.

Sommerens højdepunkt

Et besøg på Stenshuvud er altid en dejlig naturoplevelse – hele året rundt. Begynd med et besøg i udstillingslokalet. Den frodigt blomstrende eng med orkidéer i juni eller en

vandring gennem svale løvskove op til toppen en varm sommerdag er måske parkens højdepunkter. Glem ikke at afslutte med en iskold dukkert i Østersøens klare vand.

Om nationalparken

- Oprettet 1996
- 380 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt Avnbøgeskoven

Sjældent Jordbærpotential

WGS 84 lat 55.6558 long 14.2677

For den besøgende

Toilet Borde og bænke. Afmærkede stier.

Vejbeskrivelse

Nationalparken Stenshuvud ligger i Simrishamns kommune. Udstillingslokalet Stenshuvud ligger ved parkens hovedentré. Stenshuvuds nationalpark ligger lige syd for Kivik, 15 km nord for Simrishamn. Fra vej 9 er der skiltet til nationalparken. Der er cirka tre kilometer at gå til parkens nordlige ende fra Kivik.

47 Sträntemölla

Det storslåede bakkelandskab syd for Rörum er ikke lige så kendt som Brösarps bakker, men ikke desto mindre et besøg værd. I naturreservatet Sträntemölla kan du vandre over bløde bakker, i høje bøgeskove og hvile dig ved brusende vandløb.

Møllernes å

Mellem bakkerne har Rörums sydlige å skåret sig dybt ned i klipperne. Vandets kraft er blevet udnyttet, og i reservatet ligger en af Sveriges ældste vandmøller. Sträntemölla har aner

tilbage til 1300-tallet, og selvom møllen i dag ikke er i funktion, kan den fremvise et velbevaret gammelt gård- og møllemiljø.

Længere opstrøms ligger resterne af endnu en mølle – Forsemölla. Her rejser de lodrette klippevægge sig omkring vandfaldet. Det er et herligt sted at hvile benene og tage madkurven frem.

Vandfaldets fugle

Ved åen yngler både gul vipstjert og strømstær, og der er størst chance for at se dem ved møllerne og de dele af åen, hvor vandet fosser frem. Vandet i åen er rent, og der er et rigt dyreliv med flere sjældne vårfluer.

Et varieret græslandskab

Bakkernes store variation af græsmarker, stengærder, buske og grupper af træer er et levested for mange dyr og planter. Her har hasselmusen fået kraftigt fæste, og stadig den dag i dag kan man finde dens bo, som den lille mus bygger i det allertætteste krat.

Isfugl

Om reservatet

- Oprettet 1976
- 35 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt vandfald

Sjældent bechsteins flagermus

WGS 84 lat 55.6181 long 14.2387

For den besøgende

Afmærkede stier. Borde og bænke.

Vejbeskrivelse

Reservatet ligger på begge sider af vejen, mellem Rörum og Östra Vemmerlöv. Parkeringsplads findes lige ved vejen.

Møllen er i reglen lukket, men vises frem i særlige tilfælde for offentlighed.

48 Svartskylle

Svartskylle naturreservat er en afsides perle i udkanten af Fyledalen. Her patruljerer glente og kongeørn over græsmarkerne, som er fulde af vandhuller. På lune forårsaftener høres løvfrøer kvække i buskene omkring dammene. Klokkefrøens mere beskedne kvækken kan også høres om dagen.

Bedste område for frøer i Sverige

Naturreservatet Svartskylle ligger i Sveriges bedste område for frøer. Græsmarkerne er fulde af små vandhuller, hvor frøer og vandsalamandre flokkes om foråret og forsommeren for at finde en partner at parre sig med. Her findes både normale frøarter og de mere eksklusive arter som klokkefrø, stor vandsalamander og løvfrø.

Der blev sat klokkefrøer ud i løbet af 1990'erne, og nu kan man høre deres kvækken, der minder om svage ekkoer af kirkeklokker langt i det fjerne. Tag en picnickurv med, og lyt til koncerten af forårsfugle og frøer på en varm forårsdag. Når skumringen falder på, går løvfrøerne i gang. Deres intensive, skarpe lyde fylder luften, når flere hanner går i gang med at udfordre hinanden. Så kan deres kor høres på flere kilometers afstand.

Højmose og rige lavmoser

I den venstre del af reservatet ligger en svagt

hvælvet kuppel med tørvemusser, den såkaldt højmose. Her kan man finde en insektædende plante og om efteråret lede efter tranebær. Rundt om i mosen pibler kalkholdigt vand frem, hvilket skaber forudsætningen for en rig lavmose. Blandt tuerne blomstrer melet kodriver og orkidéer om forsommeren.

Sø med fugletårn

Ved indgangen til reservatet ligger Hassle sø. Her er et fugletårn, hvor man både kan observere fuglene i søen og om foråret lytte til frøernes kor. I søen lever gråstrubet lappedykker, og nogle gange kan man også få øje på dens slægtning, den lille lappedykker. De små buttede fugle tilbringer næsten hele deres tid i vandet, og man kan se dem svømme ud og ind i vegetationen omkring søens bredder. Og som navnet antyder, kan de godt lide at dykke ned på bunden efter føde. De små unger tilbringer deres første tid på forældrenes ryg.

Klokkefrø

Grästrubet Lappedykker

Om reservatet

- Oprettet 2005.
- 80 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt melet kodriver, orkidéer

Sjældent klokkefrø, løvfrø

WGS 84 lat 55.5339 long 13.7836

For den besøgende

Fugletårn. Borde og bænke.

Vejbeskrivelse

Svartskylle naturreservat ligger i Ystad kommune. Man kan finde reservatet på den østlige side af vejen mellem Sövestad og Ystad, lige nord for Sövestad. Drej ind mod Baldringe. Efter knap en kilometer ligger reservatet på højre side.

49 Vitemölla och Haväng

Ved Vitemölla mødes sandet og havet. Sandstranden føles uendelig, og med fødderne i sandet kan man se kystlinjen, der strækker sig mod Sandstranden og Blekinge. Vitemölla er måske mest kendt for sin enestående sandsteppe, men her kan man også nyde de lune løvskove, en brusende å samt knudrede fyrretræer, der giver skygge på solfyldte sommerdage.

Markpiber

Steppens blomster

Vitemölla har mere til fælles med de russiske stepper og den ungarske puszta, end man skulle tro. Det er ikke bare det varme, tørre klima, der forener dem, men også den sjældne naturtype sandsteppen. Det kalkholdige sand skaber et miljø med planter, som man ikke kan finde i andre miljøer – klitkambunke, sandnellike og ugrenet edderkopurt er nogle af de karakteristiske arter på sandsteppen. Vitemölla er måske det vigtigste sandsteppeområde i Sverige.

Den åbne sandede hede med sine hvide sandneller, violette puder af småbladet timian og gule strøg af gul evighedsblomst og bidende stenurt er også et vigtigt miljø for

sandlevende insekter. En mosaik af vegetation og bart sand er nødvendig, for at både sandlevende planter og dyr kan trives. I det varme sand sidder den plettede myreløves larve på lur efter forbipasserende myrer. Larven graver sig ned i et tragtformet hul og venter på, at byttet skal trille ned i hullet. Markpiberen behøver også marker med bart sand. Her i Vitemölla kan man se, hvordan den hoppende i det bare sand jager insekter til sine unger.

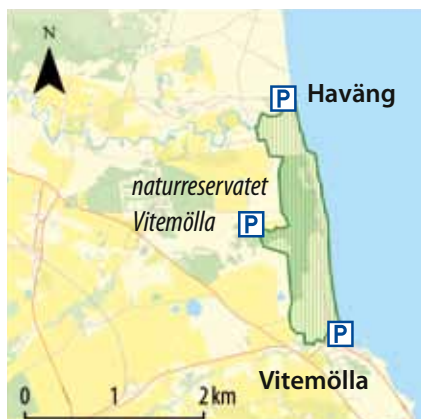
Haväng

Ude ved havet, ved Verkeås munding, lå en havn, der blev benyttet sidst i 1600-tallet. Ved lavvande kommer rækker af pæle og stensætninger, der fungerede som

bølgebrydere, til syne. Her findes Havängsdösen med udsigt over havet. Det er et gravkammer fra yngre stenalder, der blev bygget for cirka 5 500 år siden. Længe lå stendysen gemt under sandet, men i 1843 var der en storm, der blæste det sand væk, der havde gemt graven i så lang tid. Skepparpsgården lige ved fungerer i dag som vandrehjem.

Følg åen op i skoven

I reservatets nordlige del løber Verkeå ud i havet. Følger man den opstrøms kan man vandre mange kilometer gennem Verkeås forskellige naturreservater. Her går afmærkede stier med både rasteplasser og overnatningsmuligheder. Hvor skoven lukker sig over vandet, kan man komme til at se isfuglen flyve forbi som en neonblå raket eller den gule vipstjert hvile sig på stenene i det klare vand.

Om reservatet

- Oprettet 1964
- 115 ha.
- Natura 2000 område

Seværdigt sandnelliger, ugrenet edderkopurt

Sjældent markpiber

WGS 84 Haväng lat 55.7247 long 14.9334 och Vitemölla lat 55.7014 long 14.2039

For den besøgende

Toiletter ved Haväng og Vitemölla.

Vejbeskrivelse

Vitemölla-reservatet er lettest at komme til i bil nordfra, p-plads ved Haväng eller via Havängs sommerby til p-pladsen lige nord for Klammersbäck. Til begge drejer man af imod øst fra vej 9 mellem Brösarp og Kivik. Kommer man med bus, er det nemmest at tage til Vitemölla og gå ind i reservatet sydfra. Fra p-pladsen ved Haväng fører en bred vej ned til sandstranden.

Alle naturreservat i Skåne

Her er en liste over samtlige naturreservater og naturfredningsområder i Skåne, opdelt efter kommune (maj 2013). Også de reservater, der er præsenterede i bogen, er med på listen. Du kan finde ud af mere om alle Skånes naturreservat på Lensstyrelsens hjemmeside: www.lansstyrelsen.se/skane.

*=kommunalt naturreservat, **=naturfredningsområde

Bjuv

Hjorthagen Wrams Gunnarstorp**
Åvarp
Åvarps Fälad

Bromölla

Naturvårdsområdet Pestbacken**
Djupadal
Ljungryda-Östafors Bruk
Näsums bokskogar

Burlöv/Lomma

Södra Lommabukten med Tågarps hed

Båstad

Axelstorps skogar
Bjärekusten
Englandsdal
Grevie åsar
Hallands Väderö
Hallandsås Nordslutning
Korup med Ålemossen och Lya Ljunghed
Lyadalen
Stora Hults Fälad
Stora Hults Strand
Täppesås

Eslöv

Abullahagen
Billingemölla
Bosarps Jär
Eslövs allmänning*

Eslöv/Hörby/Sjöbo

Borstbäcken

Helsingborg

Allerums mosse
Borgen
Christinelunds Ädellövkogsreservat
Domsten-Viken
Duvestubbe*
Fjärestad Gantofta
Grollegrund*
Knähaken*
Kulla-Gunnarstorps naturreservat
Rååns dalgång
Småryd*
Svedberga Kulle
Vegeåns Mynning
Väla Skog
Ättekulla*
Örby ängar*

Hässleholm

Göingeåsen
Maglö Ekar
Ubbalt
Åraslövs mosse

Höganäs

Bölsåkra-Tranekärr
Görslövsåns mader
Lunnabjär
Möllehässle
Nabben, Arild

Nyhamnsläge-Lerhamn
Nyhamnsläge-Strandbadens kusthedsreservat
Rönnen
Skäret
Strandhagen, Arild
Väsby Strandmark
Västra Kullaberg
Östra Kullaberg

Hörby

Askebacken med Lyby stubbskottäng
Fjällmossen: Vigarum
Fulltofta
Fulltofta-Häggenäs
Hjällen
Hörby Fälad
Råby hällor*
Sniberups Fälad
Timan

Höör

Allarps Bjär
Dagstorp
Ekastiga
Klintaskogen
Lillö
Munkarps Fälad
Munkarps Jär
Rövarekulan
Södra Hultarp
Tegeldammarna/ Lergravarna*
Ullstorp
Västra Bosjöklosterhalvön

Östra Bosjöklosterhalvön

Klippan

Linneröd**
Herrevadskloster
Klippan/Åstorp/Svalöv
Klöva hallar

Klippan/Svalöv

Traneröds mosse, Grindhus och Lilla Klåveröd

Kristianstad

Balsberget

Bjära

Björkerödsbäcken

Boarps Hed

Brotorpet

Degeberga backar*

Dunderbäcken

Egeside

Fjälkinge Backe

Forsakar med Lillaforsskogen

Fredriksdalsviken

Friseboda

Gropahålet

Hercules

Horna sjömark

Hovby ängar

Håslövs Ängar

Isternäset

Klintabäcken

Kumlan

Lyngsjö äng

Lägerholmen

Malthesholm

Näsby fält

Olarp

Pulken - Yngsjön

Rinkaby och Horna ängar

Skärnsnäs

Tosteberga Ängar

Vramsåns mynning

Åbjär

Åby ängar

Årummet*

Åsums ängar och Åsumallet

Åspet

Kristianstad/Sjöbo/Tomelilla

Verkeåns naturreservat, Agusa - Hallamölla

Kävlinge

Dagstorps mosse

Järavallen

Löddeåns Mynning (Norra delen)

Salvikens Strandängar
Stora Harrie mosse

Landskrona

Glumslövs naturvårdsområde**
Exercisfält*
Gråen
Hilleshögs Dalar
Kvårlövs naturområde*
Osen vid Saxån
Vens Backafall

Lomma

Domedejla mosse med omgivningar *
Löddeåns Mynning (Södra delen)
Slättängsdammarna*
Östra Dammen i Lomma

Lund

Häckeberga naturvårdsområde**
Billebjer
Dalby fälad no 5*
Dalby Norreskog
Dalby Västermark
Dörröds Fälad
Fågelsångsdalen
Gryteskog
Humlamaden
Häckeberga
Häckeberga - Degebergahus
Häckeberga - Husarahagen
Häckeberga - Skoggård
Hällestadsåsen-Borelund
Hällestadsåsen-Prästamöllan
Högebjär
Klingavälsåns dalgång-Vombs ängar
Knivsås-Borelund
Kungsmarken
Linnebjär

Maskängen
Måryd
Prästaskogen
Rinnebäcksravinen*
Risen
Rökepipan*
Skrylle
Stångby Mosse
Sularpskärret*

Lund/Sjöbo

Klingavälsåns Dalgång

Malmö

Bunkeflo strandängar*
Limhamns kalkbrott*

Osby

Nytebodaskogen
Osby Skansar

Perstorp

Uggleskogen*

Simrishamn

Bäckhalladalen
Esperöd
Gyllebo
Impan
Mälarhusen
Sandby backar
Simris strandängar
Skansen*
Stenshuvud
Sträntemölla
Svabesholm
Vitemölla Strandbackar

Simrishamn/Tomelilla

Verkeån, delomr. I

Sjöbo

Ekskiftet-Linneskogen
Frihult
Froenahejdan
Humlarödshus fälad
Lindskiftet-Linneskogen
Lövestads åsar
Navröd
Ramnakullabackarna
Riddarehagen-Simontorp
Vitabäckshällorna

Skurup

Skönabäck**
Hästhagen
Mossbystrand (Abbekåsstranden)

Stenberget
Zimmermans Backe

Staffanstorp

Vallby Mosse

Svalöv

Gällabjer
Lia-Ängen
Nackarps naturreservat
Svenstorp-Bolshus fälad*

Svedala

Eksholm
Hunneröds mosse och Frisbjär
Lemmeströtorp
Norre Wång
Prästaskogen

Tomelilla

Benestads backar
Drakamöllan
Högaborg
Kronovalls Store vång
Listarumsåsen
Ljungavången
Tryde
Verkeån, delomr. II:2, Blästorp
Örups almskog, kärr och ängar

Trelleborg

Beddinge Strandhed**
Dalköpinge Ängar
Fårabackarna*
Maglarps sandgrop*

Vellinge

Falsterbohalvöns Havsområde
Flommen
Gavelsbjer

Kämpinge Strandbad
Ljungskogens och Ljunghusens Strandbad
Måkläppen
Norra Ljunghusen
Skanör-Höll
Skanörs Ljung

Vellinge/Malmö

Foteviksområdet

Ystad

Hammars backar - Kåsebergaåsen**
Ingelstorps mosse**
Backåkra
Bjersjöholms ädellövskog
Hagestad
Hagestad - Järarna
Högestads Mosse
Lybeck
Norra Sandskogen*
Sandhammaren
Skoghejdan
Svartskylle
Ystads sandskog

Åstorp

Dynget

Ängelholm

Prästängen
Ängelholms strandskog

Östra Göinge

Dalshult
Grävlingabackarna
Matsalycke
Sporrakulla

I denne bog præsenterer vi et udvalg af de fantastiske skånske naturområder, der er beskyttede for fremtiden. Det er bare et udpluk af Skånes fredede områder, og vi har valgt områder, der afspejler den variation af miljøer, som Skåne rummer.

Velkommen ud i vores nationalparker og naturreservater.

www.lansstyrelsen.se/skane/naturreservat

**Länsstyrelsen
Skåne**

Östra Boulevarden 62A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 25 00
E-post skane@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/skane